Ватанни севмак иймондандур!

ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ

Ўзбекистон Халқ демократик партиясининг газетаси

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

1994 йил 18 январь, сешанба | № 15—16 (21.620). | Сотувда эркин нархда.

ЭСКИ ДЎСТ ЭСДАН ЧИҚМАС...

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ҚИРҒИЗИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА ТАШРИФИГА ОИД

Инсон ҳамиша имконият излайди. Имконият ахтариб ўзини гоҳо сувга, гоҳо ўтга уради. Заминда яшаб туриб, кўкка қўл чўзади. Аммо кўпинча ўша излагани имконият шундоққина ёнида турганини у пайқамайди.

1994 йил Марказий Осиё республикаларининг элбошилари, қолаверса, халқлари учун хайрли бошланди. Ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, бу минтақада жойлашган давлатларни ички имкониятлар мамлакатлари, дейиш мумкин. Ўзбекистон ва Қозоғистон Республикалари Президентлари — И. Каримов ҳамда Н. Назарбоев ташаббуси билан 10 январь куни Тошкентда икки давлат ўртасида ягона иқтисодий макон ташкил этиш тўғрисида имзоланган тарихий шартнома бу қутлуғ ва савобли ишларнинг муқаддимасидир. Улар мустақилликка эришганларидан сўнг алоҳида-алоҳида давлат қуришга мойиллик билдирганлари ҳеч кимга сир эмас. Бу борадаги дастлабки уринишлар эса гўё самара бераётгандай туюлди. Лекин бу уринишлар ўзаро ҳамкорликсиз, бирлашувсиз мураккаб кечиши сезилиб қолди. Халқ йўлбошчилари бу минтақада ёш, мустақил давлатлар бирбирисиз яшай олмасликларини тезда англаб етдилар.

Шунинг учун ҳам муҳтарам Президентимиз Алматига учди. Қозоғистон раҳбари Тошкентга келди. Биргаликда Нукус сафарига отландилар. У ерга Қирғизистон Республикаси Президенти, Туркманбоши, Тожикистон раҳбари етиб бордилар. Ҳаммамизга бирдек «оғриқли нуқта» бўлган Орол муаммоси ўртага ташланди.

Қирғизистон Президентининг таклифига биноан Президентимиз Бишкекка етиб борди. Ҳар икки мамлакатнинг ўзаро ҳамкорлик ва яхши қўшничилик алоқалари йил сайин эмас, ой ва кун сайин ривож топиб бораётгани ҳаммага маълум. Мустақилликнинг илк одимлариданоқ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ташаббуси билан ўзбек ва қирғиз халқлари ўртасидаги азалий қўшничилик ва ҳамкорлик янги босқичга кўтарилди. «Ўзбек халқи билан қирғиз халқи ўртасида бошқа бировнинг воситачилик қилиши шарт эмас» деган эди Ислом Каримов 1993 йил 14 август куни амалий ташриф билан Ўш вилоятида бўлган чоғида. Бу ерда Ўзбекистон ва Қирғизистон давлат бошлиқлари 1994—2000 йилларда мўлжалланган иқтисодий ҳамкорлик тўғрисидаги Баённомани имзолаган эдилар. Ушбу тарихий ҳужжатда Ўзбекистон ва Қирғизистон Республикалари ўртасида иқтисодий алоқаларни чуқурлаштиришга, пировард маҳсулот ишлаб чиқарадиган халқ хўжалиги тармоқларини, илм-фан кўламини жадал ривожлантиришга, экспорт имкониятларини кўпайтириш мақсадида кооперациялашга, учинчи мамлакатлардан хом ашё ва маҳсулотлар келтиришни камайтиришга қаратилган ҳаётий муҳим ўзаро манфаатлар алоҳида қайд этиб ўтилган эди.

Шу йилнинг 16 январида Ўзбекистон Республикаси Президенти Қирғизистонга ташрифи чоғида бир қатор муҳим ҳужжатларни Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев билан биргаликда имзоладилар. 1994 йилда Ўзбекистон ва Қирғизистон Республикалари ўртасида савдо-иқтисодий ҳамкорлик тўғрисидаги, маданият, соғлиқни сақлаш, фан, таълим, туризм ва спорт соҳаларидаги ҳамкорликни чуқурлаштириш, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан Қирғизистон Республикаси Миллий банки ўртасида ҳисоб-китоб ишларини ташкил этиш тўғрисидаги ўзаро битимлар тузилди.

Энг қувончлиси шундаки, бир-бирини тўла тушуниш ва ўзаро ишонч вазиятида ўтган учрашув чоғида ҳар икки давлат раҳбарлари қадимий дўстлик алоқаларини янада мустаҳкамлаш, барча соҳаларда давлатлараро ҳамкорликни бундан ҳам чуқурлаштириш зарурлигини қайд этиб ўтдилар. Ҳар икки мамлакат Президентлари ўз мамлакатларидаги ижтимоий-сиёсий аҳвол ҳақида бирбирларини хабардор этдилар. Шунингдек, ҳар икки томонни қизиқтираётган жуда кўп масалалар муҳокама этилди. 1993 йил январь ойида Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг учрашувида эришилган келишувлар ҳар икки давлат иқтисодиётини ривожлантириш ва ислоҳотларни чуқурлаштиришга катта истиқболлар очиб бергани алоҳида қайд этиб ўтилди. Ўзаро фойдали ҳамкорликни янада кенгайтириш юзасидан қатъий битимларга эришилдики, у Марказий Осиё мамлакатлари иқтисодий интеграциясини янада ривожлантиришга ёрдам бериши шубҳасиз. Ўз навбатида Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев ҳам шу йил 10 январь куни Қозоғистон Республикаси ва Ўзбекистон Республикаси ўртасида ягона иқтисодий макон барпо этиш тўғрисидаги шартномани жуда юқори баҳолади ва Қирғизистон раҳбариятининг мазкур шартномага, томонларнинг розилиги билан қўшилажагини маълум қилди. Ягона иқтисодий маконни барпо этиш тўғрисидаги шартнома мустақил мамлакатлар ўртасида товар, хизмат, сармоя, ишчи кучининг эркин ҳаракати, шунингдек ҳисоб-кредит, бюджет, солиқ, нарх, бож ва валюта сиёсатини келишилган ҳолда олиб боришни таъминлайди.

Қозоғистон, Қирғизистон ва Ўзбекистоннинг иқтисодий куч-ғайратларини бирлаштириш тўғрисидаги бу янги қарор яқин ўртада бу мамлакатларнинг фуқаролари ўз ҳудудларидан чиқишда ва киришда юклар ва анжомларини божхона кўригидан ўтказишни бекор қилишни кўзда тутади. Шунингдек, божхона тўловлари ҳам бекор қилинади ҳамда ҳар хил турдаги чеклашлар, солиқлар, тўловлар мунтазам камайтириб борилади. Бу учала мамлакат Марказий (Миллий) банклари ишларини ўзаро алоқаларини ихчамлаштириш мақсадида тегишли тадбирлар белгилайдилар.

Қисқаси, ягона иқтисодий макон барпо этиш тўғрисидаги шартнома Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги иқтисодий иттифоқини яратиш тўғрисидаги шартномага тўла-тўкис мос келиши алоҳида таъкидлаб ўтилгани бежиз эмас. Чунки бу янги қадам Мустақил Давлатлар Иқтисодий интеграциясини янги босқичга кўтаради.

Президентимиз Ислом Каримов қайд этиб ўтганларидек, ягона иқтисодий макон барпо этиш тўғрисидаги шартноманинг барча учун очиқлиги мустақил давлатлар ўртасидаги ўзаро фойдали ҳамкорликни кенгайтириш ва самарали иқтисодий муносабатларни ривожлантиришнинг тамал тоши ҳисобланади.

Шу ўринда Президентимизнинг бир гапини келтирмоқ жоиздир. «Бозор бир давлат ичида бўлмайди. «Ипак йўли»дан қатнаган карвонларни эсланг. Ҳа, буни ўзбек ҳам, қирғиз ҳам, қозоқ ҳам, тожигу туркман ҳам унутмаслиги керак. Минг йиллар давомида бирга бўлиб келган бу халқларнинг келажаги ҳам бирга яратилиши зарурияттдир».

Марказий Осиёда барқарорликни таъминлаш, ўзаро муносабатларни кенгайтиришда учала мамлакат — Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистон ўртасидаги амалий ҳамкорлик жуда катта аҳамият касб этади. МДҲ доирасидаги алоқаларни кенгайтиришда бу уч мамлакат президентларининг ҳамжиҳатлик билан қилаётган саъйи-ҳаракатлари, сўз ва иш бирлиги таъминланаётгани минтақавий бирлашувни мустаҳкамлаш йўлида янги саҳифа очди.

Бу фақат иқтисодиётдагина эмас, балки маданият, санъат, соғлиқни сақлаш ва бошқа кўпгина соҳаларда ҳам ёрқин истиқболлар очилишини таъминлайди. Масалан, шуни қувонч билан айтмоқчимизки, диёримизда шу йилнинг июнь ойида Қирғизистон Республикаси кунлари, август ойида эса Қирғизистонда Ўзбекистон Республикаси кунлари ўтказиладиган бўлди. Мунтазам равишда кўргазмалар уюштириб туриш, ҳамкорликда соғлиқни сақлаш ва тиббиёт фанини ривожлантириш, уларнинг моддий-техника асосларини мустаҳкамлаш юзасидан муҳим чора-тадбирлар кўриш белгилаб олинди. Замонавий фан ва технология ютуқларидан фойдаланиш, фундаментал ва амалий тадқиқотлар йўналишидаги ҳамкорлик янада кучаяди. Қирғизистон ва Ўзбекистон бўйлаб ўтган «Буюк Ипак йўли»ни қайта тиклаш борасида кўпгина ишлар амалга оширилади, биргаликда туристик маршрутлар ишлаб чиқилмоқда. Спортнинг кўпгина турлари бўйича спартакиада, биринчиликлар ва мусобақалар ўтказилади.

Амалий ташриф чоғида Президентимиз Ислом Каримовнинг Марказий Осиё халқлари ўртасидаги яхши қўшничилик ва тинчлик анъаналарини мустаҳкамлаш, осойишталикни барқарорлаштириш борасидаги баракали фаолияти юқори баҳоланди. Аввал хабар қилинганидек, «Руҳоният» маънавий тикланиш халқаро Ассоциацияси кенгаши Ислом Каримовни «Халқлар ўртасида тинчлик ва тотувлик учун» мукофоти билан тақдирлаган эди. Ташриф чоғида Президентимизга шу мўътабар мукофотни топшириш маросими бўлди.

Бу воқеанинг аҳамиятини қуйидаги мактубдан ҳам билиш мумкин.

«ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВГА!

Муҳтарам Президент, қадрли Ислом Абдуғаниевич!

Шу дақиқада, яъни Қирғизистон пойтахтида Сизга юксак мукофот топширилаётган бир паллада, Сизнинг ҳозирги Туркистон равнақи учун қилаётган хизматларингиз хусусида кўвлаб илиқ сўзлар айтилмоқда.

Ҳар қандай мамлакат суверенитети ва мустақиллиги дунё билан тинчлик-хотиржамликда ва ўзаро ҳамкорликда яшашга қодир бўлсагина, фаровонликка эришади. Аммо — Ўзбекистон ва Қирғизистон шунчаки қўшниларгина эмас, илдизи, маданияти бир қон-қардош мамлакатлардир. Тақдирнинг бу туҳфаси қардошлик билан гуллаб-яшнайди, худбинлик билан эса аксинча, барбод бўлиши мумкин.

Халқлар қардошлиги ва тотувлигини мустаҳкамлаш йўлида Сиз ҳали кўп ишлар қилишга қодирсиз. Сизни яхши билганим учун ҳам шу гапни айтаяпман.

Чингиз АЙТМАТОВ,
14. 01. 94 йил.
Люксембург».

Муштарийларимиз эътиборига «Руҳоният» халқаро Ассоциацияси ҳақида қисқача маълумот бериб ўтишни лозим деб топдик:

У 1992 йилда ташкил этилган, асосий вазифаси — жаҳон умуминсоний маънавий бойликларини ташвиқ қилиш, миллий маданиятларни қайта тиклашдан иборат. Унинг Москва, Ўш, Жалолобод, Талас, Норин, Чўлпонота шаҳарларида бўлимлари мавжуд. Ассоциация маркази эса Бишкек шаҳрида жойлашган.

«Руҳоният» Қозоғистон, Ўзбекистон, Туркманистон, Россия Федерацияси, Германия, Эрон, Туркия, Хитой ва Мўғулистондаги илм-фан маданият, давлат ва жамоат арбоблари билан амалий алоқалар ўрнатган.

У «Йилнинг энг яхши кишиси», «Сармоядорлар ва ишбилармонлар», шунингдек, Қирғизистон ва Қозоғистон оқинларининг «Акт-та-дай» кўрик-танловларини ўтказади. Ассоциация «Қирғизистоннинг 2000 йилгача бўлган маданий қурилиш мажмуи», «Манас аили» маданий туристик мажмуи», «Қирғиз халқ маданияти тарихи» кўрик-танловларини эълон қилди.

ЮНЕСКО рўйхатига олинган бу Ассоциациянинг фахрий аъзолари бутун дунёга маълум ва машҳур кишилардир. Жумладан, уларнинг сафида Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев, машҳур ёзувчи Чингиз Айтматов, ёзувчи, академик Сиддиқбеков, Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев, шоир Ўлжас Сулаймонов, ёзувчи Пиримқул Қодиров, мусаввир, жамоат арбоби Церетели, актёр, кинорежиссёр Губенко, адиблардан Мустай Карим, Давид Кугультинов, Расул Ҳамзатов, Габриел Гарсия Маркес, Эрон Ислом Республикаси Президенти Али Акбар Ҳошимий Рафсанжоний, японияли кинорежиссёр Акира Курасава, машҳур жамоат арбоби Беназир Бхутто, ЮНЕСКОнинг бош директори Федерико Майор ва бошқалар бор.

«Руҳоният» халқаро Ассоциациясининг Президенти Охун Тўхтасартов Ислом Каримовга олий мукофотни топширар экан, тоғлардек юксаклик, денгиздек теранлик, фазодек кенглик унга хос эканлигини айтди. Марказий Осиё тинчлиги ва осойишталиги, барқарорлигининг таянчи бўлаётганлигини алоҳида таъкидлади. Президентимиз кўксига Ассоциациянинг олий нишонини тақиб қўйди, низомга кўра унинг елкасига зар чопон ёпди, оқ қалпоқ кийгизди, оқ от, оқ шунқор совға қилди.

Ташриф чоғида Ислом Каримовга республика Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари М. Умурзоқов, Т. Алимов, А. Азизхўжаев, Х. Жўраев, ташқи ишлар вазири С. Саидқосимов ва бошқа расмий кишилар ҳамроҳлик қилди.

* * *

Унутилмас учрашувлар тугагач, Қирғизистон ва Ўзбекистон санъаткорлари иштирокида катта концерт берилди. Шу концертда бир қирғиз оқинининг:

Бошинг доим
бир бўлсин,
Ислом,
ёшинг минг бўлсин

дея ҳаяжон ила айтган ўлани қирғиз халқининг Ўзбекистон Президентига бўлган улуғ эҳтиромини ифодалади.

...Самолёт ойнасидан пастга қараймиз. Бир-бирига занжирдек боғланиб кетган буюк тоғлар силсиласи. Бу тоғларнинг бир ёни Ўзбекистон, бир ёни Қозоғистон. Бир томони Қирғизистонга боғланган бўлса, яна бир томони Тожикистон ва Туркманистонга уланиб кетган. Икки дарё оралиғида яшаётган халқларнинг, Президентимиз алоҳида таъкидлаб ўтганидек, бозори ҳам, мозори ҳам битта. Бу оға-ини ҳалқларни ажратиб бўлармикан? Алпомишу Манаслардан мерос бу юртни, бу заминни бўлиб бўлармикан? Асрлар давомида бир-бирига елкадош бўлиб яшаган халқларимиз бугун ҳам қадимгидек эт билан тирноқ бўлиб бирлашса, жипслашса, уларни ҳеч ким ҳеч қачон ажрата олмайди.

Илоҳим, дунё тургунча бир-биримизни авайлаб-асрайлик. Катта-катта карвонларимиз ўтган абадий йўллар тикланаётгани рост бўлсин.

Азим СУЮН.
Тошкент-Бишкек-Тошкент.

Ҳужжатларни имзолаш пайтида.

«Руҳоният» Ассоциацияси низомига кўра, мазкур мукофотнинг биринчи соҳиби Ислом Каримовга мўътабар нишон билан бирга зар чопон, оқ қалпоқ, оқ от, оқ шунқор совға қилинди.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ (ЎзА) олган суратлар.

ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ Н. А. НАЗАРБОЕВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА ТАШРИФИ ЯКУНИ ТЎҒРИСИДА

ҚЎШМА АХБОРОТ

Қозоғистон Республикаси Президенти Н. А. Назарбоев 1994 йилнинг 10-12 январь кунлари расмий ташриф билан Ўзбекистон Республикасида бўлди.

Ташриф давомида Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов билан Қозоғистон Республикаси Президенти Н. А. Назарбоев ўртасида муфассал суҳбатлар бўлиб ўтди. Мустаҳкам дўстлик алоқаларининг юқори даражада эканлиги, сиёсий ва иқтисодий, гуманитар ва маданий соҳалардаги ҳамкорликнинг самара бераётганлиги қайд этилди. Дўстлик ва тўла ўзаро ҳамфикрлик руҳида ўтган музокаралар чоғида турли соҳаларда келгусидаги амалий ҳамкорлик йўллари белгилаб олинди, ўзаро манфаатли бўлган кўплаб масалалар муҳокама қилинди.

Президентлар ўз давлатларидаги ижтимоий-сиёсий, иқтисодий вазиятлар тўғрисида бир-бирларини хабардор қилдилар, Марказий Осиё минтақасидаги, МДҲдаги вазиятлар хусусида, шунингдек, бир қанча турли халқаро муаммолар бўйича ўзаро фикр алмашдилар.

Шу нарса алоҳида таъкидландики, Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг 1993 йилнинг январь ойида Тошкентда бўлиб ўтган учрашувида эришилган аҳдлашувлар минтақадаги аҳволни барқарорлаштиришнинг муҳим омили бўлди, иқтисодий интеграция, ушбу минтақада яшовчи халқларнинг турмуш фаровонлигини ошириш учун яхши истиқболлар очди.

Иккала давлат раҳбарлари мавжуд чегараларнинг ўзгармаслигини тасдиқладилар, Тожикистон — Афғонистон чегарасида вужудга келган вазият муносабати билан минтақада тинчлик ва барқарорликни таъминлаш бўйича қилинган саъй-ҳаракатларни қўллаб-қувватладилар.

Музокаралар давомида Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасидаги ўзаро фойдали ҳамкорликнинг аниқ йўллари ва, йўналишлари белгилаб олинди.

Мамлакатлар ўртасидаги ҳамкорликни янада чуқурлаштириш ва ривожлантириш мақсадида Президентлар И. А. Каримов ва Н. А. Назарбоев Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасида товарлар, хизматлар, сармоялар ва ишчи кучларининг эркин ўтиб туришини назарда тутувчи ҳамда ўзаро келишилган кредит-ҳисоб китоб, бюджет, солиқ, нарх, бож ва валюта сиёсатини таъминловчи ягона иқтисодий маконни ташкил этиш тўғрисидаги шартномани имзоладилар.

Шартнома контекстида шу нарса қайд этилдики, Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасидаги ягона иқтисодий макон Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги иқтисодий иттифоқини тузиш тўғрисидаги шартнома қоидаларини ривожлантириш, 1994—2000 йилларда Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикасини иқтисодий интеграциялашни чуқурлаштиришга доир қўшма дастурни амалга ошириш мақсадида ташкил этилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси чегаралари орқали киришда ва чиқишда иккала мамлакат фуқароларининг юкларини ва қўлда олиб юриладиган юкларини божхона текширувидан ўтказишни бекор қилиш тўғрисида қарор қабул қилинди, шунингдек, божхона тўловларини бекор қилиш ҳамда солиқларни, йиғимларни ва бошқа чеклашларни аста-секин камайтириб бориш тўғрисида аҳдлашувга эришилди. Ўзаро тўловларни амалга ошириш ва ўтказиш учун Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ва Қозоғистон Республикаси Миллий банки Тошкент шаҳрида «Ўзбекистон — Қозоғистон» ҳамда Алмати шаҳрида «Қозоғистон — Ўзбекистон» клиринг палаталарини ва Ўзбекистон Республикаси ҳамда Қозоғистон Республикасининг бошқа шаҳарларида уларнинг филиалларини, шунингдек, валюта алмаштириш пунктларини очадилар, бу тўғрида иккала мамлакат ҳукуматлари ва банклари ўртасида тегишли шартномалар имзоланди.

(Давоми иккинчи бетда).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ҚИРҒИЗИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА РАСМИЙ САФАРИ ЯКУНИ ҲАҚИДА

ҚЎШМА АХБОРОТ

Қирғизистон Республикаси Президенти А. Акаевнинг таклифига биноан 1994 йил 16 январь куни Президент И. Каримов бошчилигидаги Ўзбекистон Республикаси давлат делегацияси Қирғизистон Республикасида бўлди.

Икки давлат раҳбарининг тўла ишонч ва ҳамжиҳатлик руҳида ўтган суҳбат ва музокараларида дўстона алоқаларни янада мустаҳкамлаш, барча соҳаларда давлатлараро ҳамкорликни ривожлантириш зарурлиги қайд этилди.

Президентлар бир-бирига ўз мамлакатларидаги ижтимоий-сиёсий аҳвол ҳақида ахборот бердилар. Иккала томонни қизиқтирган кўпгина масалалар муҳокама этилди. Томонлар Марказий Осиёда, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида юзага келган вазият, шунингдек бир қатор халқаро муаммолар юзасидан фикр алмашдилар.

Музокаралар пайтида Марказий Осиё раҳбарларининг 1993 йил январдаги Тошкент учрашувида эришилган келишувларининг муҳим аҳамияти қайд этилди. Бу келишув иқтисодий бирлашиш жараёнларини чуқурлаштиришда кенг истиқболлар очди.

Иккала давлат раҳбари давлатлар ўртасидаги мавжуд чегараларнинг дахлсизлигига риоя қилиш муҳимлигини алоҳида қайд этдилар. Марказий Осиёда, энг аввало тожик—афғон чегарасида тинчлик ва барқарорликни сақлаш юзасидан олиб борилаётган саъй-ҳаракатларни қўллаб-қувватлаш лозимлиги хусусида фикр билдирдилар.

Ўзбекистон Республикаси ва Қирғизистон Республикаси ўртасидаги ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада ривожлантириш бўйича муҳим аҳдномаларга эришилди, иккала томон ҳам минтақа мамлакатларининг иқтисодий жиҳатдан бирлашиш жараёнига кўмак беришга ҳозир эканини маълум қилинди.

Қирғизистон Республикаси Президенти А. Акаев

(Давоми иккинчи бетда).

ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ Н. А. НАЗАРБОЕВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА ТАШРИФИ ЯКУНИ ТЎҒРИСИДА

ҚЎШМА АХБОРОТ

(Давоми. Боши биринчи бетда.)

Халқларнинг тарихи ва маданиятининг муштараклигини, асрий дўстлик алоқаларини ҳисобга олиб, Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ҳукуматлари томонидан маданият, соғлиқни сақлаш, фан ва таълим, туризм ва спорт соҳаларида ҳамкорликни кучайтириш тўғрисида битим имзоланди.

Учрашувлар ва суҳбатлар давомида Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасида дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисида 1992 йил 24 июнда имзоланган шартноманинг қандай бажарилаётгани таҳлил қилинди. Томонлар ўзаро алоқаларнинг аҳволидан, иқтисодий интеграциянинг боришидан мамнун эканликларини изҳор этдилар, ҳамкорликнинг, шу жумладан, мудофаа сиёсати соҳасида ҳам ҳамкорликнинг янги истиқболларини белгилаб олдилар. Мудофаа вазирликларига яқин фурсатда ушбу масалалар комплексини кўриб чиқиш, ҳарбий соҳадаги ҳамкорликка ва ҳарбий ҳамкорликни мустаҳкамлашга, шу жумладан, иккала мамлакатнинг ҳарбий ўқув юртлари базасида мутахассислар тайёрлашга доир аниқ таклифлар ишлаб чиқиш, тегишли битим тайёрлаш юклатилди.

Томонлар ташриф вақтидаги суҳбатлар давомида ҳам, Марказий Осиё давлатлари бошлиқларининг шу йилнинг 11 январь куни Нукус шаҳрида бўлиб ўтган конференциясида ҳам Орол денгизи ҳавзасида экология, атроф-муҳитни муҳофаза этиш масалаларини муҳокама қилдилар. Ушбу йўналишдаги куч-ғайратларни мувофиқлаштириш ва ҳамкорликни чуқурлаштириш бўйича тегишли ҳаракатлар қабул қилинди.

Томонлар, ҳозирдаёқ яратилган мустаҳкам заминга таянган ҳолда, давлатлар ўртасидаги дўстона муносабатларнинг шартномавий-ҳуқуқий негизини бундан буён ҳам ривожлантиришга аҳдлашдилар.

Томонлар, ташриф якунларидан мамнун эканликларини изҳор этган ҳолда, шуни қайд қилдиларки, бўлиб ўтган амалий ва самарали музокаралар иккала мамлакат халқлари ўртасидаги тарихий дўстликни, ўзаро ҳамфикрликни ҳамда ҳамкорликни ривожлантиришга ва мустаҳкамлашга салмоқли ҳисса қўшади.

Ўзбекистон Республикаси номидан И. КАРИМОВ.

Қозоғистон Республикаси номидан Н. НАЗАРБОЕВ.

Тошкент шаҳри, 1994 йил 10 январь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ҚИРҒИЗИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА РАСМИЙ САФАРИ ЯКУНИ ҲАҚИДА

ҚЎШМА АХБОРОТ

(Давоми. Боши биринчи бетда.)

Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасида 1994 йил 10 январь куни имзоланган ягона иқтисодий маконни барпо қилиш хусусидаги шартномага юксак баҳо бериб, томонларнинг розилиги билан Қирғизистон Республикаси ҳам бу шартномага қўшилишини баён қилди.

Ягона иқтисодий макон хусусидаги шартнома товарлар, хизматлар, маблағ ва ишчи кучларнинг шартнома иштирокчиси бўлган давлатлар ҳудудида эркин бўлишини, бу давлатлар ўртасидаги ўзаро келишилган ҳисоб-китоб-кредит, бюджет, солиқ, нарх, божхона ва валюта сиёсатини таъминлайди.

Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистоннинг иқтисодий имкониятларини бирлаштириш бу мамлакатлар фуқаролари чегарадан ўтаётганида уларнинг юкларини божхона текширувидан ўтказиш, шунингдек божхона божларини бекор қилиш ҳамда солиқлар, тўловлар ва бошқа турдаги чеклашларни қўлламасликни кўзда тутади. Ўзаро тўловларни осонлаштириш мақсадида, бу мамлакатларнинг Марказий (миллий) банклари пойтахтларда клиринг палаталарини, ўз мамлакатларининг бошқа шаҳарларида бу палаталарнинг филиалларини, шунингдек валюта алмашув пунктларини очади.

Томонлар ягона иқтисодий макон барпо қилиш ҳақидаги шартнома мустақил давлатлар ҳамдўстлигига кирадиган иттифоқ тузиш ҳақидаги шартномага тўла мос келишини ҳамда мустақил давлатлар иқтисодий жиҳатдан бирлашувининг янги босқичи бўлишини алоҳида қайд этди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримов ягона иқтисодий макон барпо қилиш ҳақидаги шартноманинг барча учун очиқлиги ва мустақил давлатлар ўртасида ўзаро фойдали ҳамкорликни кенгайтириш ва иқтисодий муносабатларни ривожлантириш йўлидаги муҳим омил эканлигини таъкидлади.

Ўзбекистон Республикаси ва Қирғизистон Республикаси ҳукуматлари ўртасида 1994 йилда савдо-иқтисодий ҳамкорлик ҳақида, 1994 йилда ўзаро ҳисоб-китобларни ташкил этиш ҳақида, маданият, соғлиқни сақлаш, фан ва таълим, туризм ва спорт соҳаларидаги ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш ҳақида битимлар, савдодаги тўловлар ҳақидаги битимга ўзгаришлар ва қўшимчалар киритиш ҳақидаги протокол имзоланди.

Томонлар атроф-муҳитни муҳофаза қилиш масалалари бўйича ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш тўғрисида келишиб олдилар. Шу муносабат билан 1994 йил 11 январь куни Нукус шаҳрида бўлиб ўтган Марказий Осиё давлатлари ва Россия Федерацияси раҳбарларининг конференциясида Орол ва Оролбўйи муаммолари бўйича қабул қилинган қарорларнинг муҳимлиги алоҳида қайд этилди. Бу қарорлар шу соҳадаги ҳаракатларни мувофиқлаштириш ва ҳамкорликни кучайтиришга қаратилган.

Музокаралар пайтида икки дўст мамлакат ўртасидаги шартномавий-ҳуқуқий асосини янада ривожлантириш ҳақида келишувга эришилди.

Маънавиятнинг қайта тикланиши «Руҳоният» халқаро уюшмаси Ўзбекистон Республикаси Президенти, атоқли сиёсат ва давлат арбоби И. Каримовнинг фаолиятини муносиб баҳолаб, Марказий Осиё халқлари ўртасида яхши қўшничилик муносабатларини ўрнатишга қўшган катта ҳиссаси учун унга «Халқлар ўртасидаги тинчлик ва тотувлик учун» мукофотини топширди.

Томонлар сафар натижаларидан қаноат ҳосил қилиб, бўлиб ўтган амалий ва самарали музокаралар икки қардош халқ ўртасидаги тарихий дўстлик, ўзаро ҳамфикрлик ва ҳамкорликни янада ривожлантиришга хизмат қилишини таъкидладилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом КАРИМОВ.

Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар АКАЕВ.

Бишкек шаҳри, 1994 йил 16 январь.

ХДП ҳаётидан

ТАЛАБЧАНЛИК РУҲИДА

ЎзХДП Тошкент вилоят кенгашининг навбатдаги пленуми бўлиб ўтди.

Пленумда Республикамиз Президенти И. А. Каримовнинг декабрда бўлиб ўтган халқ депутатлари Тошкент вилоят кенгашининг XIV сессиясида сўзлаган нутқи ва ЎзХДП Марказий Кенгаши IX пленумида Марказий Кенгашнинг биринчи котиби М. Расуловнинг маърузасидан келиб чиқадиган вилоят партия ташкилотларининг келгусидаги вазифалари тўғрисида ЎзХДП Тошкент вилоят кенгашининг биринчи котиби Ў. Турғунов нутқ сўзлади.

Миллий истиқлол мафкурасини тарғибот қилиш, миллатлар ўртасидаги тотувлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлашда партия аъзоларининг кенг кўламли вазифалари белгилаб олинди.

Шунингдек, партиянинг ёшлар ўртасида олиб борадиган сиёсий-тарбиявий ишларини жонлантириш лозимлиги тўғрисида гапирилиб, республикамиз ёшлари ўртасида ғоявий тарбияни кучайтириш ҳамда улар олдида турган муаммоларни маҳаллий ҳокимият органлари билан биргаликда ҳал қилиш лозимлиги қайд қилинди.

Пленумда ЎзХДП Қуйи Чирчиқ туман кенгашининг биринчи котиби Х. Аҳмедов, Бўка туман кенгашининг котиби Б. Раҳмонқулов, Ангрен шаҳар кенгашининг биринчи котиби А. Қўқонов, Бўстонлиқ туман кенгашининг котиби Н. Қаюмов ва бошқалар сўзга чиқиб, қизиқарли фикр ва мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар.

Пленумда вилоятдаги шаҳар ва туман ҳокимлари ҳамда вилоят ҳокими Мирзамурод Икромов иштирок этди.

Илҳом ҚАЙНАРОВ.

ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАР МУҲОКАМАСИ

Ўзбекистон ХДП дастурий мақсадларидан бири аҳолининг кам таъминланган қисмини ижтимоий ҳимоя қилиш ва қишлоқларда қўшимча ишчи ўринлари очишдир. Андижон вилоятидаги барча бошланғич партия ташкилотлари бу соҳада муайян иш олиб бормоқдалар.

Куни кеча Бўз туманидаги Навоий номли жамоа хўжалигида ўтказилган Андижон вилояти ХДП кенгашининг семинар йиғилишида бунга яна бир бор гувоҳ бўлинди.

Жамоа хўжалигининг барча қишлоқларида турли кичик корхоналар, устахоналар фаолият кўрсатмоқда. Партия ташкилотининг котиби Х. Раҳимовнинг ташаббуси билан қишлоқларда атлас тўқиш, дўппи ва турли кийим-кечаклар тикиш цехлари ташкил қилинган.

Семинарда Халқ демократик партияси Бўз туман кенгашининг котиби Т. Исоқова қатнашиб, тумандаги партия ташкилотларининг бу соҳада олиб бораётган иш тажрибалари билан ўртоқлашди. Пахтаобод туман кенгашининг биринчи котиби Х. Саидов, Ўзбекистон ХДП Хонобод шаҳар кенгашининг биринчи котиби Й. Ҳолиқов ва бошқа ўртоқлар ҳам бу борада ўз фикр— мулоҳазаларини билдирдилар.

Семинар қатнашчиларига Бўз тумани ҳокимлигининг ҳомийлигида бўзлик ёш ижодкорларнинг яқинда чоп этилган «Гулшан» китоби ҳамда бўзлик ёзувчи Мирза Каримнинг «Моҳларойим» романлари эсдалик сифатида берилди. Семинарда Бўз тумани ҳокими А. Ўринбоев иштирок этди.

Ўзбекистон ХДП вилоят кенгашининг иккинчи котиби Йўлдошали Собиров партия фаоллари иштирокида бўлиб ўтган семинарга якун ясаб, партия ташкилотлари олдида турган муҳим вазифаларга тўхталди.

Шуҳрат МУСАЕВ.

ХОРАЗМ ХОНАТЛАСИ

Эндиликда янги ишлаб чиқарилаётган Хоразм хонатласи ҳам марғилонлик тўқувчиларнинг жаҳонга машҳур хонатласидан қолишмайди. Урганч ипак ишлаб чиқариш бирлашмасида ишга туширилган янги цех маҳсулотини мутахассислар шундай баҳолашмоқда. Янги цех кўпгина урганчлик қизларни иш билан таъминлаш билан бирликда дўконлар пештахталарини ҳам сифатли хом ашё билан тўлдириш имконини беради.

СУРАТДА: илғор тикувчи Дурдона Нуриллаева.

Д. АБДУРАИМОВ (ЎзА) олган сурат.

• Мустақиллик уфқлари

МИЛЛИЙ ИСТИҚЛОЛ ВА ДАВЛАТЧИЛИК

Истиқлол нимани англатади?

Истиқлол—бошқаларга тобе бўлмай ўз эрки билан яшаш, ўзлигини англаш, ўзини-ўзи идора этиш, иқтисодий ва сиёсий мустақиллик, эркинлик, ҳуррият, тинчлик ва осойишталик барқарорлиги ҳамда меҳнат салтанати демакдир.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн тўртинчи сессияси республиканинг иқтисодий мустақиллигига эришиш, барқарорлик ва фуқароларнинг тотувлигини мустаҳкамлаш, миллий валютага ўтиш, Ўзбекистоннинг халқаро обрў-эътиборини ошириш юзасидан муҳим ҳужжатлар қабул қилди. Жумладан, «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси кенг муҳокама қилиниб, бир овоздан маъқулланди.

Сессияда Президент Ислом Каримов ҳозирги шароитимизнинг долзарб муаммолари хусусида сермазмун нутқ сўзлади. Мазкур нутқда жумладан, биз фикр юритаётган мавзуга оид ноёб фикр ва мулоҳазалар ўз ифодасини топган. Булар юртимизни, жафокаш халқимизни ноўрин иғво-маломатлардан халос этиш, ўзбек номини тоза-пок сақлаш, мустамлакачилик, мустабидлик, мутелик исканжасидан, собиқ марказ тазйиқларидан озод бўлганлигимиз, ўз тақдиримизни ўз қўлимизга олганлигимиз, тарихимизга, маънавиятимизга, ўзлигимизга таяниб, жаҳоннинг илғор тажрибасига суяниб, Ўзбекистоннинг салоҳияти ва обрўсини намойиш этганлигимиз, маънавиятимизни инқироз исканжасидан олиб чиқиб, миллий қадриятларимизни тиклаётганлигимиз, замон талабига жавоб берадиган бозор иқтисодиётига ўтишда ўзимизга хос, ўзимизга мос беш тамойилга асосланган йўлимизни теран англаб, адолатли жамият, фаровон ҳаёт қуриш жабҳасида қадам-бақадам ҳаракат қилаётганлигимиз, эл-юртимизда тинчлик-тотувлик ва барқарорликни сақлашда, халқимизни жипслаштиришда савобли ишларни амалга ошираётганлигимиз борасидаги қоидалар ва йўриқлардан иборатдир.

Мустақиллик йўлида илк дадил қадамлар қўйилди. Миллий истиқлол ва давлатчилик ҳақида фикр юритар эканмиз, Президентимиз Ислом Каримовнинг ана шу фикрларидан келиб чиқиб, ушбу мақолада ўз фикр ва мулоҳазаларимиз билан ўртоқлашмоқчимиз.

Собиқ Иттифоқ давлати чок-чокидан ситилиб, барбод бўлди. Сунъий тарзда сиқиштириб қурилган қизил империя тизими, «халққа энг яқин, маъқул ва мақбул» тизими 70 йилдан ортиқ умр кўриб, ўзини оқлай олмади. У ҳақ, ҳуқуқ, эркини поймол қилувчи, халқ манфаатларига зид турувчи чиркин тузум сифатида барҳам топди. Эндиликда мафкуравий тамға жароҳати битиб бормоқда.

Янги замоннинг бирдан-бир ҳақ йўли собиқ Иттифоқ давлатидан узоқлашиб кетган собиқ республикаларнинг ўз мустақил, миллий давлатларини бунёд этишдек истиқлол кураш йўли бўлиб қолди.

Бу жараёнда ўзбек халқи ўзининг иқтисодий ва сиёсий мустақиллиги минбари томон комил ишонч билан собит қадам ташлаб, тобора юқори кўтарилиб бормоқда. Бу жараён мўлжалдаги манзилга қалтис сакрашлардан ҳоли ўлароқ, босқичма-босқич, лекин узлуксиз тадрижий йўл билан етиб боришни тақозо этади. Бу жараёнга йўл тутиш азалдан пишиб етилган бўлиб, бошқача йўл йўқ эди.

Авваллари кучли марказ бўлса, кучли республика бўлади, деган андоза билан иш кўришга одатлантириб қўйишган эди. Кези келганда бир тарихий маълумотни келтирмоқчи эдим. 1916 — 1917 йилларда Туркистон генерал губернатори бўлган А. Н. Куропаткин (1848 — 1925 й.) 1916 йил 24 августда Тошкент шаҳар жамоатчилиги олдида сўзлаган нутқида бундай деган эди: «Россияда яшовчи кўпдан-кўп элатларнинг барчаси бир отанинг — давлатпаноҳ император Ҳазратларининг болаларидир. Бу барча элатлар она — буюк Россиянинг фарзандларидир. Аммо бу кўп сонли оилада руслар бошқаларга нисбатан катта оға бўлишлари лозим».

Куропаткин 1916 йилги Ўрта Осиё халқ кўзғолонини қонли бостиришга раҳбарлик қилган шахс эди.

Мустақил Ўзбекистон давлати замон олға сурган ва пишиб етилган ижтимоий-сиёсий муаммоларни ҳал этишга қобил бўлган мутлақо янги бино-корхонадир. Бу янги давлат қурилмаси ўз нигоҳини тўла ва бутунича фуқароларга, халққа қаратган. Ҳокимиятнинг тақсимланиши замирига қурилган мустақил Ўзбекистон Конституциясининг бошдан-оёқ барча моддалари асл эътибор-моҳияти билан ватанпарварлик туйғуси, миллий ғурурнинг қай тарзда бўлмасин камситилиши ёки поймол қилинишига қарши кафолотдир!

Мустақил давлатимиз барча фуқароларга бутунлай эркин ва ихтиёрий эътиқод, мукаммал маърифат, осойишта ва фаровон ҳаёт бахш этувчи муҳташам кошона — қўрғондир. Бинобарин, бундай қўрғон ҳамиша биринчи навбатда маърифат қуроли билан қўриқланиши, муҳофаза этилиши керак. Бу ўринда халқ, фуқароларнинг миллий онги истиқлол давлатимизнинг маънавий паноҳи бўлмоғи даркор.

Бу борада энг олий сиёсий мақсад барча фуқароларнинг моддий ва маънавий салоҳиятга эга бўлган халқ ҳокимиятини қарор топтиришдир. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 7-моддасида: халқ давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаидир, дейилган.

Аввало, давлатни бошқаришнинг ана шу халқ қўлида бўлишлигининг ўзиёқ миллий истиқлол демократиясининг асл моҳиятидир. Бу ҳол асл инсонпарварлик ва одилликнинг намоён бўлишидир.

Ана шундай одиллик моҳияти билан суғорилган сиёсатгина Конституция ва қонун доирасида ижтимоий эҳтиёж ва оғирчиликларни бартараф қилишга, хатарли вазият ва зидиятлар йўлига тўғоноқ бўлиб, уларни йўққа чиқаришга қодирдир.

Ўзбекистоннинг ташқи сиёсати ҳам унинг одиллик ва инсонпарварлик асосларига қурилган ички сиёсатидан келиб чиқади. Буни мустақил давлатимиз олиб бораётган ҳозирги сиёсатида кўриб турибмиз.

Миллий истиқлол давлати деганда нимани тушунмоқ керак?

Фикримизча, миллий истиқлол давлати турли тоифа фуқароларнинг уюшган мажмуасидан иборат, ихчам ва баркамол иқтисодий пойдеворга таянган, фан ва маданияти равнақ топган, ранг-баранг миллий қадрият ва анъаналарга бой, халқнинг фаровон ҳаёти, тинчлиги ва осойишталиги таъминланган, мудофаа салоҳияти барқарор, эл-юртга халқчил қонунлар инъом этувчи одил демократик республикадир.

Бундай давлат ўз-ўзидан ва осонликча бунёд бўлмайди. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг бир йиллиги муносабати билан ўтказилган тантанали мажлисда И. А. Каримов ўз маърузасида, демократик жамиятни қуриш ҳар бир инсоннинг ўз давлати, халқи олдидаги бурчини адо этиши билан боғлиқ эканлигини, ҳар қайси фуқаро эл-юрти, Ватанига қандай наф келтираётгани билан боғлиқ эканлигини алоҳида уқтириб ўтди.

Бу қоида ҳар биримиздан теран фикр юритиб давлатимиз, жамиятимиз манфаатлари йўлида чинакам фидойиликни, айримларимиздаги ўтмишдан мерос бўлиб юққан боқимандалик кайфияти, ижтимоий бефарқлик ва ғоявий ва маънавий қашшоқлик иллатларидан халос бўлишни талаб қилади.

Афсуски, ўзлари маърифатли бўла туриб ватанпарварликни ватанфурушлик билан алмаштираётганлар ҳам битта-яримта учраб турибди. Бундай зотлар нимасига ва нима деб мағрурланади?

Бинобарин, инсон руҳияти шундайки, бахт изламаган кишининг ўзи йўқ. Бахтга эришмоқ инсоннинг ўзига боғлиқ. Унинг шарти инсоннинг доимо изланувчанлигида, омилкор бўлишлиги ва тадбиркорлигидадир. Бу йўлдан тойган шахснинг ҳаёти чала бўлур.

Инсон табиатан ижтимоий ҳаётдан баҳраманд бўлишга, яъни жамоатчи, фаол шахс сифатида ўзини кўрсатишга мойилдир ва шу маънода инсон сиёсий қиёфадир. Мансаб ва мартабасидан қатъий назар, жамият, умумдавлат миқёсида фикр юритиш даражасига эришган киши асл ватанпарвар инсондир! Инсон ҳамиша гўзалликка интилади. Бундай табиат инсонда авваламбор пушти зурёддан, қолаверса, оилавий муносабатлардан, ишлаш муҳити кабилардан қарор топади. Шу маънода оила жажжи бир жамоадир. Оила табиати жамият табиатида ўз аксини топади. Оила бутун бир дастгоҳ бўлса, киши унинг митти бир қисмидир. Бу қисмга гард юқмаслиги, унинг занг босиб қолмаслиги муҳим. Шу маънода оила соғломлиги ва софлиги жамият соғломлиги ва софлигининг муҳим омилидир. 1994 йил —оила йили, деб белгиланганлиги бежиз эмас.

Инсон фаровон яшашни истайди ва унга меҳнат, интизом ва сабр билан эришади. Бунда инсон одоби, ахлоқи, маданияти муҳим ўрин эгаллайди. Мазкур шароитда иқтисодиётни тартибга солиш баробарида ахлоқ доирасининг ҳам ўз чизиғидан оғиб кетмаслиги учун истиқлол давлати унинг ҳам мувозанатини ўз назоратида тутиб келмоқда. Бу ҳар икки тизгинни давлат ва ҳукумат бошлиғи қўлида ушлаб турганлиги давр талабига мосдир. Ана шу ҳар икки жиҳатни бошқаришнинг давлат сиёсати поғонасига олиб чиқилганлигининг ўзи бениҳоя муҳим!

Миллий истиқлол давлати кам таъминланган ва ногиронларнинг ижтимоий таъминоти ҳақида ғамхўрлик қилиб, уларни ўз ҳимоясига олади. Ҳозирги миллий истиқлол давлатимизнинг кўрсатаётган мурувват ва кароматлари дилларга ҳамоҳангдир.

Энг муҳими, кишиларимизнинг маънавий қадриятларимизни тобора чуқурроқ ҳис этаётганлигидир.

Миллий истиқлол — бу тасодиф эмас. Мустақилликка эришиш жараёни узоқ тарихий курашлар даврини босиб ўтди. Турли босқичлар оша бу истиқлол ғояси пишиб етилди. Бу амалга ошиши шарт бўлган воқелик, замон талаби, тарихий зарурат эди.

Миллий истиқлол давлати тенг ҳуқуқли фуқароларнинг мўътадил демократиясига таянган қаттиққўлликни тақозо этади. Жаҳон тажрибаси шундан далолат берадики, ёш ходимларни кенг жалб этиш, уларни чиниқтириш, рағбатлантириш, уларни қовуштириб иш кўриш, тажрибалилар фикрларидан кенг фойдаланиш принципига таяниб иш юритилмоқда.

Табиий, ишда ноқобиллар ҳам учрайди. Муҳими, келажагимиз бўлмиш ёшлар учун кенг йўл ва катта даргоҳ очилаётганлигидир. Миллий истиқлол давлатимиз фуқароларимиз учун ҳукм суради ва шунинг учун ҳам уларга ўз ҳуқуқ, эрк ва бурчларини адо этишларига имконият яратиб беради. Бунда сахий бирлашма, корхоналар, жамоат гуруҳларининг ҳам салмоқли ҳиссаси бўлади.

Ҳозирги бозор иқтисодига ўтиш жараёнидаги миллий истиқлол давлатимиз андозаси ва табиати тадқиқот ва кузатиш учун ажойиб манбадир. Ҳокимиятни тақсимлаш принципи замирига қурилган давлат бошқаруви командаси арбоблари манфаатлари якдиллик асосига қурилиб, маънавий ва руҳан сиёсий ҳамжиҳат бўлишни тақозо этади.

Бу борада бир томондан бобокалонимиз, соҳибқирон Амир Темурнинг ҳокимият тебратишдаги ибратомуз удумларига назар ташланганлиги, Абу Наср Фаробийнинг «Фозил одамлар шаҳри» асаридаги каби намуналари таҳлил қилинганлиги, жаҳоннинг етакчи мамлакатлари, хусусан, Шарқ бошқаруви усули тажрибаси ҳам ўрганиб чиқилганлиги, улардаги айрим жиҳатларнинг инобатга олинганлиги ва бошқа томондан Ўзбекистон Республикасининг ўзига хос йўлини аниқ белгилаб олиб, иш кўрилаётганлиги бебаҳо омиллардандир. Фаробийнинг дунёни билиш мумкинлиги хусусидаги таълимоти Марказий Осиё илғор мутафаккирларининг табиий-илмий концепциялари яратилиши учун муҳим ғоявий пойдевор бўлди. Ана шу омиллар негизида яқиндагина бир йиллиги нишонланган Ўзбекистоннинг биринчи Конституцияси ишлаб чиқилганлиги фикримизга далилдир.

Кези келганда шуни уқтириб ўтиш жоизки, Ўзбекистон Халқ демократик партияси Дастури ва Низомини ишлаб чиқишда замонавий ижобий усулларидан фойдаланилган, уларнинг асл моҳиятида халқнинг фаровон ҳаёти йўлида, порлоқ истиқбол йўлида амалга ошириладиган сермашаққат меҳнат жараёни, фидойилик, мустаҳкам ирода ва ватанпарварлик ётади. Мазкур ҳужжатлар байналмилалчилик ҳис-туйғулари билан суғорилган.

Бир мисол келтирайлик. Бирлашган Араб Амирликларининг етакчи партиялари ҳам «халқ-демократик» деб аталади. Шуниси эътиборга сазоворки, у ерларда халқ демократияси, деганда ватанпарварлик, фидойилик тушунилади, бошқарув девонлик орқали амалга оширилади.

Миллий истиқлолнинг буюк омили хом ашё ҳудуди бўлиб келган юртимизнинг, фуқароларимизнинг марказ боқимандалигидан, унга мутеликдан, коммунистик мафкура, партиявий маъмурий-буйруқбозлик бошқарув усули исканжасидан халос бўлганлигидир.

Ўзбекистон Республикаси халқаро муносабатларнинг тўла ҳуқуқли субъекти бўлиб қолди. У халқнинг олий манфаатлари, фаровонлиги, хавфсизлигини таъминлаш мақсадида иттифоқлар тузиш, ҳамдўстликларга ва давлатлараро тизимларга киряпти. Муҳими, мустақил Ўзбекистон уларга садақат сўраб бораётгани йўқ, балки тенг ҳуқуқли тараф сифатида улар билан беллашиб иш кўрмоқда.

Биз ўз эшикларимизни дунё учун очдик, дунё ҳам ўз эшикларини биз учун очди. Эндиликда юртимизга турли касбдаги кишилар — ишбилармонлар, сиёсатчилар, саёҳатчилар кела бошладилар. Бевосита мулоқотлар асри бошланди. Булар ҳақида жуда кўп гапирса бўлади. Ўзбекистон ўз ҳудудидаги барча бойлик ва заҳираларни умуммиллий бойлик, деб эълон қилди. Мулкнинг ҳилма-хил шакллари билан бир қаторда энди хусусий мулк ҳам дахлсиз ва давлат ҳимоясидадир. Хусусан, қишлоқ хўжалиги тармоғининг ривожи халқ фаровонлиги учун, қолаверса, мўътадил мудофаа манфаатлари учун ҳам ҳисса қўшмоқда.

Давлат тадбиркорлик эркинлигининг муҳофаза этилишини кафолатлайди. Тадбиркорликнинг турли хил шакллари (хусусий, шахсий, оилавий ва ҳоказолар)дан йиғилган моддий маблағлар қисми одатда фуқароларнинг ҳаётда сиёсий мулоқотда деярли тўла иштирок этишларини, иқтисодиётнинг таркибий қисми бўлмиш фаровонликни таъминлашга қаратилади. Агар бундай тадбиркорлик фақат ўзи учунгина бойлик орттириш бўлса, бундай ҳолда «сиёсий мулоқотга» путур етади. Бундай шароитда шахслар олийжаноб мақсадлардан маҳрум бўлган, фақат ебичишнигина касб қилиб олган кишилар, деб тушунилади. Шу маънода иқтисодиётнинг муҳим таянчи бўлган бозор савдоси хусусийлаштирилди. Унга кенг даргоҳ ва эркинлик берилди. Бироқ рақобат қилиб, беллашувчиларни кўрмаяпмиз. Назаримизда, қандайдир назорат механизми ишлаши керак. Бироқ бундай назорат савдо ва бозорнинг ўз ривожи, қонуниятларини бузмаслиги ва ана шу ҳолатдан келиб чиқиб, амалга оширилиши маъқул. Айнан бу ҳолат эътиборга олиниб, иш юритилмоқда.

Олий Мажлис мақоми қонунда мукаммал белгиланди. Олий Мажлисга бесабаб келмаганларга маъмурий чора ёки пул жаримаси солишни жорий қилган маъқул. Интизом мақомига риоя этиш, ахлоқ маданиятига амал қилишда даставвал ноибларимиз ўрнак бўлмоқлари лозим. Ноибнинг халқ тақдири йўлида муҳим актлар қабулида иштирок этмаслиги халқ хоҳиш-иродасига зид, чунки мажлисда иштирок этмаслик қабул қилинадиган қонунларнинг мукаммаллигига путур етказади. Қонунда белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган жамоат уюшмалари ва бирлашмалари қонун олдида тенгдирлар. Лекин улар ўз фаолиятларида конституциявий тузумга зид иш тутса, уларнинг фаолияти тақиқланади. Умуман, бундай уюшмалар билан келишилган ҳолда фаолият юритилади.

Бозор маҳсулотларига сунъий нарх-наво ўрнатиш, транспорт қатновидаги баъзи тартибсизликлар, айрим маиший корхоналар ва савдо-сотиқ соҳаларида ҳаром-хариш ишларга қўл уриш ҳоллари, умуман халқ хоҳиш иродасига зид бундай хатти-ҳаракатларга қарши кескин кураш эълон қилинган. Бу ўринда ҳокимиятлар, ҳокимлар ва жамоатчилик муҳим роль ўйнамоқлари айни муддаодир. Энг муҳими — фуқаролик тенг ҳуқуқлилигини таъминлашдир. Ҳокимиятни мустаҳкамлашнинг асосий шартларидан бири ҳам ана шунда.

Қонуний қаттиққўллик ҳуқуқий мақомнинг муҳим қиррасидир. Кимки қонуний танбеҳдан ранжиса, ғаламислик йўлини тутса, бу албатта асоссиз номаъқулчилик. Бундай ғаламислик яна акс садо уйғотур. Самимий танбеҳ ва танқидни тан олган шахс ҳақиқий ходимдир.

Ҳалол тадбиркорлик билан бадавлат бўлаётганлар кўп. Бундайлар жамият учун иқтисодий таянч. Нопок йўл тутиб бойлик орттираётганлар ҳам бор. Бундайларнинг кўпайиши айни вақтда камқурблиларнинг ортиб боришига сабаб бўлади. Мўмай пул топувчилар одатда жамиятнинг камқурбли фуқаролари орасида инсоний ахлоқ-одобга зид бўлган жиноятқорона хатти-ҳаракатларнинг ўтказгичи, ёювчилари ҳисобланади. Ана шу иқтисодий унсур билан ҳам курашмоқ бурчимиздир.

Фуқаролар давлатимиз томонидан ўзларининг ижтимоий муҳофаза этилаётганликларини амалда тобора кўпроқ ҳис қила бошлаётган эканлар, демак, бундай давлат, чиндан ҳам фуқаролар ҳақ-ҳуқуқларининг кафолотидир. Ўйлаймизки, Ижтимоий таъминот вазирлигимиз бундай савоб ишда ҳамиша саф олдида бораверади.

Давлатчилик тизимидаги таянч-дарғалардан бўлмиш ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолиятини фуқароларимиз айниқса, синчковлик билан кузатиб боради. Бу ҳаммага аён. Энг муҳими, ҳозирги вазиятда бу органлар лангарни тўғри ушлаб, мувозанатни сақлаб, истиқбол сари оғишмай боришидадир. Жаҳон мамлакатлари ичида Ўзбекистонимиз жиноят энг кам содир этиладиган, хасталик ва ногиронлик деярли барҳам топган, соғлом ва навқирон авлодлари мўл бўлган, маърифат зиёси ҳамиша порлаб турган мамлакат, деб ном чиқаруви шубҳасиз. Қадриятларимиз, поймол қилинган имонимизнинг тикланаётганлиги, қонунларимиз устиворлигининг таъминланаётгани, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ маданияти ҳислатларининг тобора ғолиб келаётганлиги ҳуқуқий давлат сари шаҳдам қадам ташлаб бораётганлигимизнинг далилидир.

Шубҳасиз, мустақил Ўзбекистонимиз одиллар ва фозиллар мамлакати бўлиб қолур. Бунга имонимиз комил!

Лазиз ОХУНЖОНОВ,
юридик фанлари доктори.

Охунжонов Лазиз Муҳамедович 1926 йилда Тошкент шаҳрида туғилган. Юридик фанлари доктори, Ўзбекистон журналистлар уюшмаси аъзоси, Москвадаги олий партия мактаби ҳузуридаги журналистика бўлимини тамомлаган.

Ҳозирга қадар Тошкент Давлат юридик институтининг «Ўзбекистон халқлари, давлати ва ҳуқуқи тарихи» кафедрасида дарс бериб келмоқда.

У миллий давлатчилик тарихи бўйича мутахассис.

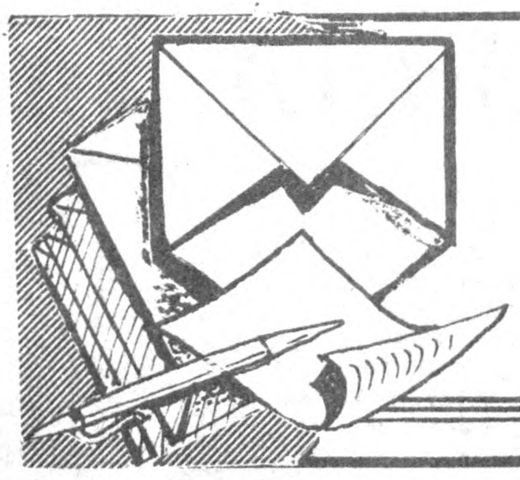

Халқ айтгани ҳақ чиқар

МУШТАРИЙ:

...Миннатдорчилик билдиради

ДУОИМИЗ МУСТАЖОБ БЎЛҒАЙ

Ғиждувондаги кўзи ожизлар жамиятига қарийб 170 нафар киши аъзо. Улар жаҳон уруши ва Афғонистондаги мақсадсиз жангларда ногирон бўлиб қолишган. Ўз элюрти учун фидойилик қилган бу инсонларга ҳамиша ғамхўрлик кўрсатиб келинмоқда.

Биз ўзимизга оид турли муаммоларни ҳал этишда кўмак бериб келаётган Ўзбекистон халқ ноиби Зариф Шариповдан миннатдормиз. Хусусан, у кишининг саъй-ҳаракатлари билан жамиятимиз хизмат машинаси учун, ҳокимлик томонидан 300 минг сўм ёрдам пули ўтказилди. Имтиёзли равишда гўшт, сут ва сариёғ каби маҳсулотлар олиб турибмиз. Қизил Ярим ой жамиятидан 100 минг сўм ундирилишида ҳам З. Шариповнинг хизмати бор. Ҳозир тумандаги ишлаб чиқариш корхоналари ва жамоа хўжаликларининг жамиятимиз ҳисобига хайрия ёрдами бериб туриши йўлга қўйилган. Шу кунларда туман ҳокимлиги билан ҳамкорликда тоза ичимлик сув, табиий газ келтириш масалалари ҳал қилинмоқда.

С. БОЛТАЕВ.

...Эътироф этади

ОТАНГ МАҲАЛЛА, ОНАНГ МАҲАЛЛА

Наманагандаги «Обод» маҳалласида амалга оширилаётган савобли ишлардан кўпчилик мамнун. Хусусан, маҳалла қўмитасининг янги биноси фойдаланишга топширилди.

Ундан ташқари, маҳалламизда турли маърака-маросимлар ҳурматли оқсоқолларимиз Исоқхожи Иномов, Бозорбой Абдувалиевларнинг маслаҳат ва йўл-йўриқларисиз ўтмайди. Улар тўй олдидан хонадонларда бўлиб, тантаналарни камчиқим, саранжом-саришта ўтказиш лозимлиги ҳақида ўз мулоҳазаларини билдирадилар. Айни пайтда маҳалламизни янада ободонлаштириш, шарт-шароитларни яхшилаш учун хайрли ишларга қўл урилмоқда. Жумладан, поликлиника, дорихона, сартарошхона ва ёзли кинотеатр ишлаб турибди. Маҳалла аҳли эса озиқ-овқат дўконида кўрсатилаётган хизматдан мамнун. Маҳалла чойхонасини эса ҳашар йўли билан бунёд этилишида қўмитамиз раиси Ҳолиқ Ғойбиев бошқош бўлдилар.

А. НАСРИТДИНОВ.

...Танқид қилади

ЯНА КИМГА АРЗ ҚИЛАЙ

Мен Тошкент Давлат маданият институтининг кутубхоначилик факультетида сиртдан ўқийман. Маълумки, ўз соҳам бўйича ишлашим керак.

Қўшработ тумани маданият бўлимига иш сўраб ариза бердим. Маданият бўлими бошлиғи А. Жониқуловдан қониқарсиз жавоб олдим. Ўзим истиқомат қилаётган Канда қишлоғида эса 3 та кутубхона бор. Қўшработ тумани кутубхонаси директори И. Ширинов назаримда ўз мансабини суиистеъмол қилиб, ўрта маълумотли қизларни «таниш-билишлик» йўли билан ишга жойлаштирган. Мени шу соҳанинг бўлажак мутахассиси сифатида иш билан таъминлашларини сўраб мурожаат қилсам, у киши: «сенга ўхшаб, дипломини кўтариб юрганлар кўп», деб қўполлик қилди. Хўш, бу аҳволда мен кимга арз қилишим мумкин.

Холида СОЛИЕВА.

...Муносабат билдиради

ЯХШИЛАР БОР БЎЛСИН

Тошкентнинг Юнусобод мавзесида 163-дорихона фойдаланишга топширилганида унинг атрофини бунчалик ободонлашиб, файзли бўлишини ҳеч ким ҳаёлига келтирмаган эди.

Дорихона мудири Валихўжа Аҳроров тадбиркорлардан чиқиб қолди. Изланувчан бу кишининг отаси боғбон ўтган экан. Ўзи эса қарийб 40 йилдан бери дори-дармонлар улашишда тажриба орттирган. Мудир дорихона қоровули Аҳмад Ҳамидов билан маслаҳатлашиб, каттагина майдонни тозалади. Ахлатхона ўрнида майдонча пайдо бўлди. Валихўжа 0,6 сотихли майдонни текислатиб, 100 туп терак ниҳоли билан ўради, 120 туп мевали кўчат ўтказди. Мудирнинг мақсади бу ерда доривор ўсимликлардан арпабодиён ва наматаклар ўстириб, ҳар-хил ўсимликлардан фойдаланган ҳолда одамлар дардига малҳам бўладиган турли қайнатма ва димламалар тайёрлашдан иборат.

Абдуфаттоҳ НАБИХУЖАЕВ.

...Ташаккур айтади

САВОБИ ТЕГСИН

Ҳали имонли, инсофли одамлар кўп. «Товоқсой» оромгоҳида дам олганимда ана шундай бир инсонни учратдим.

У билан 24 кун гурунглашиб, оға-инидек бўлиб қолдим. Уйга кетаётиб соқол олиш машинкасини унутиб қолдирибман. Албатта, энди фойдаси йўқ, деб буюмдан умидимни уздим. Лекин кўп ўтмай хушхабарчи менга билдирув қоғози тутқазди. Почтага борсам, чоғроқ бандероль беришди. Очиб қарасам унинг ичида унутиб қолдирган соқол олиш машинкаси, тагида эса ҳамроҳим Абдулла Болтабоев имзо чеккан мактуб турибди. Илоҳим болаларининг роҳатини кўрсин. Эринмасдан Наманган шаҳридан менга «совға» йўллабди-я.

Абдулла ҲАЙИТОВ.

...Талаб қилади

ЮТИҒИМ НИМА БЎЛАДИ?

Сизларга хат ёзиб безовта қилмоқчи эмасдим. Лекин иложи бўлмади.

Бэиси, ҳар якшанба куни ўйналадиган спортлотонинг 45-тиражини «6х45» бўйича иштирок этиб, менга ютуқ чиққанини «зангори экран» орқали шоҳиди бўлганман. Маълумки, лотерея ўйналгандан кейин 20 кундан сўнг бир ой мобайнида ютуқлар эгаларига берилиши керак. Мен эса 3 маротаба Самарқанддаги 719-марказий банкка мурожаат қилдим. Фойдаси бўлмади. Юқоридан ютуқлар рўйхати келишини кутишаётган эмиш. Ўзим колхозчи бўлсам. Шаҳардан 25 километр олисда яшасам. Нима улар кутаверади-ю, мен куйиб қолавераманми? Ахир, муддати ўтиб кетаяпти-ку?

Сайдвиддин АҲМЕДОВ.

МАКТУБЛАРДАН САТРЛАР

● НУРОТА. Тумандаги Ғозғон қўрғонида бунёд этилган янги мактабда 360 ўқувчи таълим олмоқда. Мактабимизни оталиққа олган «Ғозғонмармар» корхонаси қуриб берган бу мактаб учун жамоамиз номидан уларга миннатдорчилик билдирамиз.

Муниса ХУДОЁРОВА.

● ТОШЛОҚ. Тумандаги Арабмозор қишлоқ кенгашида жонкуярлик қилаётган ноиблар ҳақида сўз борганда Қўчқор Юсупов номини ҳурмат билан тилга олишади. У Боймат Шерматов номли жамоа хўжалигининг биринчи пахтачилик бригадасига бошчилик қилмоқда. Тиниб-тинчимас бу инсоннинг ғайрати билан Тегирмонбоши маҳалласида юздан ортиқ хонадон газлаштирилди. Автобуслар бекати тартибга солинди. Энг муҳими, кулолчилик цехи учун эски бино таъмирланди.

Собиржон КАРИМОВ.

● АНДИЖОН. Мени ҳамиша бир нарса ўйлантиради. Биламизки, юртимизда юз бераётган буюк ўзгаришларни халққа етказишда тиниб-тинчимас журналистларнинг хизматлари беқиёс. Бозор иқтисодиётига мослашиш бундай қаламкашлар аҳлини ҳам четлаб ўтгани йўқ. Таклифим шуки, ҳеч бўлмаса вилоят марказларида журналистлар учун касб-корлик магазинлари очилса, мақсадга мувофиқ бўлардии.

Баҳодир ОЛЛАЁРОВ.

● БУХОРО. Бир пайтлар турли газламалар тўқийдиган ва кийим-кечаклар ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг металл тамғаси, яъни пломбаси бўлар эди. Бундай тамғалар маҳсулотларга қадаб қўйиларди. Негадир ҳозирги пайтда ҳеч ким бунга қизиқмай қўйди. Зеро, бизнинг Ўзбекистон кўзи ожизлар жамияти тизимига қарашли Бухоро ўқув-ишлаб чиқариш корхонасида бундай тамғаларни кўплаб тайёрлашга имконият бор. Ўйлаймизки, бежирим тамғаларимиз саноат корхоналарининг мутасаддилари ва тадбиркорларига асқотади.

Акбар ҲАЙДАРОВ.

*

Яхшидан боғ қолади, дейишади. Таъбир жоиз бўлса, Самарқанд, Бухоро ва Хивада сақланган қадриятларимизни меъморлар боғига қиёс қилгуликдир. Оллоҳнинг иноятн билан бугунгача ўз сайқалини йўқотмаган ложувард гумбазлар бобокалонларимиз эзгулик уруғини сочишганидан нишона. Шарқ меъморчилиги санъатининг тимсоли бўлган ўзига хос асарларидан бири Бухородаги Исмоил Сомоний мақбарасидир. Бой маънавий меросимизни ёдга солувчи бу маскан ҳам серфайз қадамжолардан.

Суратказ А. АЗИЗОВ.

*

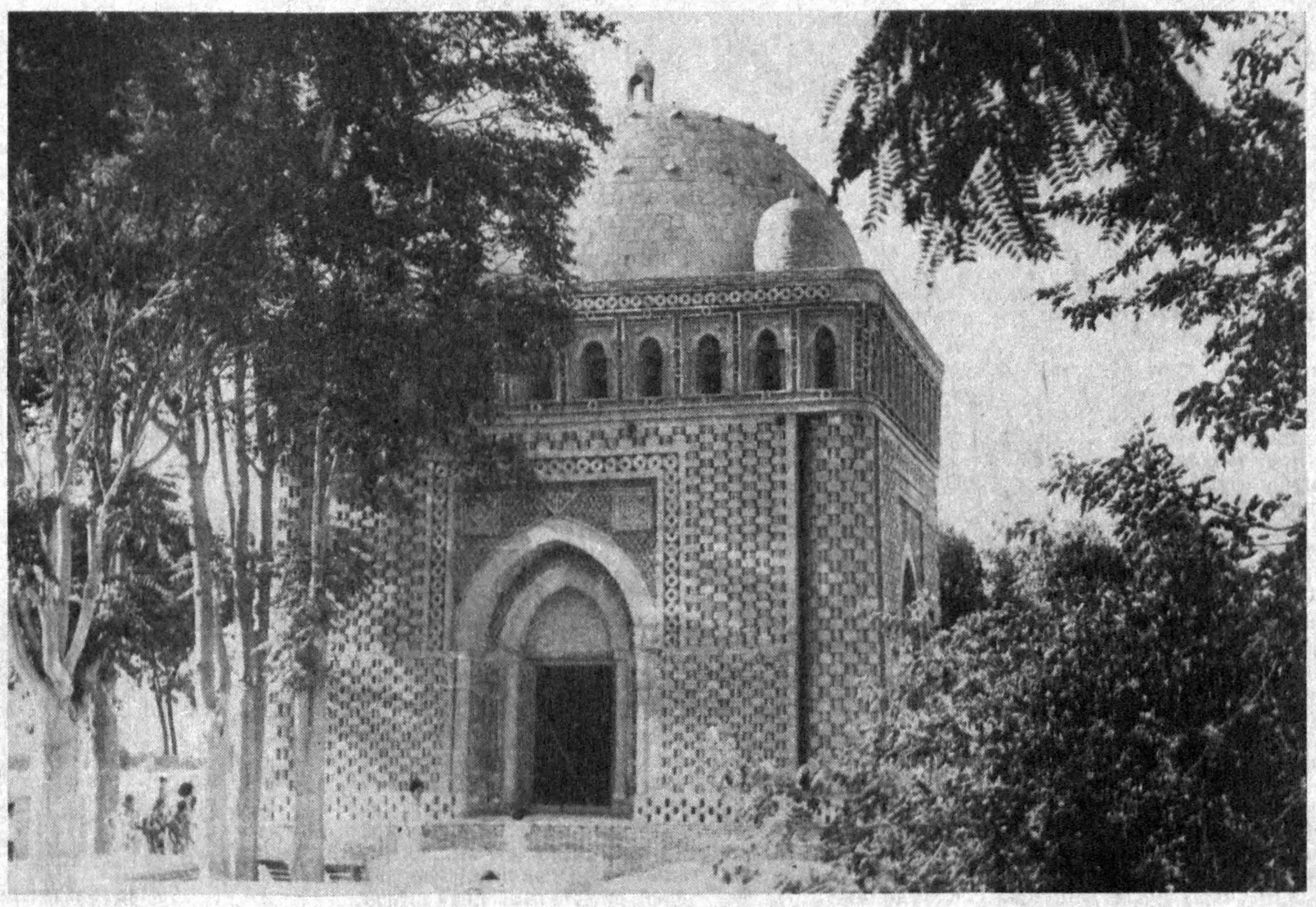

● Фуқаро арзига эътибор шуми?

ОДАМЛАР ДАРДИГА МАЛҲАМ БЎЛАЙЛИК

Болажон халқмиз. Шу боисданми, туғруқхонада содир бўлган икки нохуш воқеа ҳақидаги мактубни ўқиб, дилимиз оғриди. Хусусан, Ургут туманидаги Нодирбой қишлоғидан хат йўллаган Иброҳимова Рапоатнинг ёзганларидан баъзиларини эътиборингизга ҳавола этмоқчимиз. «Олти нафар болани тарбиялаб, ҳаётга йўлланма бердим. Уларнинг бари уйли-жойли. Аммо, бағримни ўртаб, юрагимни доғлаётган воқеани сизларга айтмасам, кимга айтаман. Сабаби, саккиз болани дунёга келтириб, ўзи дунёдан бевақт кўз юмган қизим Муҳайёнинг ўлими қаддимни букиб қўйди.

Тўғри, бошингга иш тушса ўзингдан кўр, деган ҳикмат бор. Шундай бўлсада, мен туғруқхона доялари Қурбон Тошимов билан Мавжуда Тўхтаеваларнинг ўз касбларини севган, чин маънодаги шифокорлар деёлмайман. Нимага десангиз, кундузи ўз оёғи билан эзгу ниятларда туғруқхонага йўл олган қизимни ярим тунда ўлдига чиқаришди. Бу орада Муҳайё дарчадан мўралаб, икки ёшли ўғли Муроджонга қараб туришимизни сўради. Қизиғи шундаки, шифокорлар қолиб, фаррош Муаззамой «Қизингизнинг боласи тескарига ўхшайди. Қаердан бўлса ҳам Тошимовни топинглар», деб илтимос қилганда ҳайрон бўлдик. Кечки пайт Тошимов келиб: «Ҳадемай кўзи ёриб қолади», дедида, маишатини кўзлаб жўнади. Қизимнинг аҳволи оғирлашаётгани ҳақида фаррош яна бизни огоҳлантирди.

Кейин биз Тошимовни излаб, жўраси Тўхта Пансоатов уйидан ширакайф ҳолда топиб келдик. Соат 11 яримларда қон керак, деб чиқишди. Ярим соатдан сўнг Муаззамой ҳовлиққанча чиқиб, қизингиз оламдан ўтди, деди. Хўш, додимни кимга айтай. Эътиборсизлик ҳам шунчалик бўладими? Невараларим энди кимни она дейишади...».

Азиз муштарий тоқат қилиб, яна бир мактуб мазмуни билан танишинг. Бу хатни Бешариқдан ёзган онаизор Адолат Обланова бўладилар. У киши ҳам сансалорлик ва адоватдан куйганликларини баён этганлар. «Қизим Одинахон 21 ёшида дунёдан кўз юмди. Аслида бу воқеани олдини олиш ҳам мумкин эди-ку. Мен уни Бешариқ туғруқхонасига яхши ниятда етакладим. Лекин, хафа қилишди. Туғруқхонадан қизимни замбилда эшикка чиқариб қўйишди. Шифокор Муҳаббат Абдураҳмонова: «Бу менинг беморим эмас. Ўзларингизга қарашли туғруқхонага боринглар», деб жеркиди. Мен қанчалик ялиниб-ёлвормай, сўзларим ҳавога учди. Одинанинг қон босими ошиб, ўзини билолмай қолди. Доянинг гапини қаранг: бекорчи дори қаерда, эмиш. Ночор Кўкдўппи туғруқхонасига йўл олдик. Биламанки, у ерда бемеҳр Сабохон Бўриева хизмат қиладилар. Қизим қийналиб, тўлғониб турибдику у бўлса: «Ўл, қидириб нима қиласан, уйингда ўтир» деб бир қўполлик қилувди, бечора қизимнинг нафаси ичига тушиб кетди. Ахир, уни операция қилишаркан, бир оғиз сўрашса бўлмайдими? Хуллас Одинани реанимацияга қўйишди. Кейин югур-югур бошланди. Неча минг сўм сарфлаб, дори-дармонлар келтирдик. Қизим ўғилли бўлди. Афсуски, қувончимиз узоққа бормади. Учинчи куни нохушлик юз берди. Одам боласи ўз фарзанди учун жон фидо қилишга тайёрлигини шунда билдим. Бўлмаса доярларнинг кўнглини олиш, қизиму неварамни омон қолиши учун меҳмондорчиликни тоза ўрнига қўярмидик. Энди Одинани бизга кўрсатишса керак, деб турганимизда...».

Иккинчи мактубга Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирининг муовини А. Ерқулов имзоси билан жавоб мактуби олдик. Унда баён этилишича, «Л. Облонова («А» ўрнига» «Л» дейилиши қизиқ)нинг қизи Одинанинг Фурқат тумани Марказий шифохонасидаги ўлими муносабати билан ёзилган шикоят хати профессор Д. Каримова иштирокида кўриб чиқилган. Тиббий маълумотлар бўйича Одина Чек-чувалдоқ маслаҳатхонасида кузатувда бўлган. Камқонлиги туфайли қон босими кўтарилиб, танада шиш пайдо бўлган. У операция йўли билан туғдириб олинган, лекин уни сақлаб қолиш қийин кечган. Шу воқеа муносабати билан чуқур муҳокамадан кейин Фурқат тумани бош акушер-гинекологи С. Абдуллаева вазифасидан озод этилган. Бешариқ тумани бош акушер-гинекологи М. Абдураҳмонова ҳам ишдан бўшатилиб, лавозими пасайтирилган. Доя Г. Йўлдошевага қаттиқ ҳайфсан берилган».

Воқеалардан кўриниб турибдики, фарзанд доғидаги оналарнинг мактубларига қараганда дунёга келган гўдаклар ҳам нобуд бўлган. Шифокорларни йўл қўйган камчиликлари учун жазолаш билан юртимиздаги болалар ўлимини камайтириш муаммосини ҳал қилиб бўлармикин? Қачонгача бундай лоқайдлик, эътиборсизлик, бемеҳрлик давом этади?

Бизнингча, беморлар билан шифокорлар ўртасида соғлом дўстона муҳитни юзага келтириш тиббиёт ходимларининг ўз касбини ардоқлашидан бошланса керак. Бунинг учун шифокорларни маънавий савиясини оширишга эътиборни кучайтириш зарур. Ибн Сино мадади бўйича хаста киши билан муомалада аввало беморга сўз малҳами қўйиш, кейин дори-дармонлардан қўлланиш, охирида тиғ ишлатиш жоиз.

Бобокалонимиз Амир Темир ҳақидаги ривоят ёдга келади: «..Қорабоғда чодир тикиб узоқ туриб қолдик. Ҳарбу зарб машқларини пухталамоқ учун қўшин ичинда бўлиб, очиқ ҳавода тунадик. Кўп вақт ўтказиб, сафар олдидан чодирга қайтсам, ажиб манзаранинг гувоҳи бўлдик. Бизнинг йўғимизда чодир туйнугидан икки кабутар тушиб, жуфту ҳалоллик қилмишлар. Улар бизнинг хос ўриндиққа хас-хашакла ин қуриб, бири тухум босиб ётур эди.

Тангри таалловнинг бу беозор жониворларига ҳалал етказмаслик учун чодирни ўзга қилдик. Эртаси куни сафарга жўнар аввалида, тўрт нафар навкарни мулозим бирла қолдирдик. Уларга тайин этдикким:

— Тангри таалловнинг беозор қушлари тухум очиб, полопонлари учирма бўлгунча, шу ёнда бўлурсиз. Полопонлар учиб чиққоч, чодирни йиғиб, ортимиздан етиб борғайсиз...

Шом сафарига отландик. Жониворлар борасида тузган тадбиримиз тангри таоллога хуш ёқиб, зафар туғимизни ҳилпиратди...»

Донишманд бобомизнинг тадбирини қаранг. Ҳамиша раиятнинг ғамини еган, унинг ташвиши билан яшаган соҳибқирон кабутарга ҳам озор бермаган эканлар. Наҳотки, истиқлол туфайли қадриятларимиз тикланаётган бир замонда, Президентимиз келажаги буюк давлатнинг меросхўрлари бўлмиш соғлом авлодни камол топтириш йўлида тинмай ғамхўрлик кўрсатаётган бир пайтда дунёга не умидлар билан келаётган мурғакларни асраб-авайлашни уддасидан чиқолмасак?!.

Ҳайдар НОСИРОВ.

● АКС-САДО

«САНКТ-ПЕТЕРБУРГГА БОРАЙ ДЕЙМАН...»

«Ўзбекистон овози», 30 октябрь.

Мазкур сарлавҳа остида эълон қилинган фарғоналик ногирон йигит Эркинжон Қосимовнинг «Муҳаррирга мактуб»идан сўнг таҳририятимизга саховатпеша фуқаролардан хатлар кела бошлади. Уларнинг муаллифлари Эркинжоннинг ўксик қалбига малҳам бўлиш учун ҳам маънавий, ҳам моддий ёрдам беришга тайёр эканликларини билдирмоқдалар. «Мен саксон ёшли пенсионерман», деб ёзади Чимкент вилояти, Кентав шаҳри, Қарноқ қишлоғи, Карл Маркс кўчаси 23-уйда яшовчи Мирзаахмедов Шариф. — Саксон тўртинчи йилдан буён давлатдан оладиган нафақамнинг маълум қисмини етим-есирларга, турли жамғармаларга бериб келаман. Газетангизда Эркинжон Қосимовнинг ҳатини ўқиб, шу ўғлимнинг оёққа туришига, соғайишига оз бўлса-да мадад бўлар, деган ниятда нафақамдан юбормоқчиман. Ажаб эмас, ёш, нарса, тузалиб кетса... Фақат унинг уй адресини газетангиз орқали маълум қилсангиз».

Биз муштарийлар илтимосига кўра маблағ юбориш ва ўтказиш учун Эркинжоннинг уй адреси:

Миндон қишлоғи, «Ҳақиқат» жамоа хўжалиги, Қизил куч кўчаси 28-уй. Фарғона вилояти.

● Дил изҳори

ЎЗИНГ КАРВОН, ЎЗИНГ САРБОН

Муборак сенга, жон халқим,
Бу истиқлол насиб онлар.
Қўл остидан ёниғ чўғдек
Ярақлаб чиққан иймонлар.
Сабрнинг тубидан тилла
Тилаб тоғ бўлди армонинг.
Дилинг доғлаб, тилинг боғлаб
Ҳукм юргизди давронлар.
Ҳаёт ҳақида ҳақ гапни
Аён айтмоққа жазм айлаб,
Бўғилди ҳақ гапи ҳақи
Ҳақиқат истаган жонлар.
Қуёш деб, кўкка қўл чўзднинг
Қўлингга тутқазиб тошни,

Нонинг кимлар туя қилди
Бериб ўрнига увонлар.

Тушингни сўйладинг сувга
Ёруғ кунни умид айлаб,
Ният қилган каби ҳажни
Руҳи тоза мусулмонлар.
Яратганга шукрларким,
Эсар хушбўй фасл атри,
Бошингга ёғду ёғдирғай
Булути кўчган осмонлар.

Элим, энди саодатга
Ўзинг карвон, ўзинг сарбон,

Яралди ўзлигинг шоён
Қилишга чора-имконлар.

Самандар шодлиги туғён
Уриб, қирғоққа сиғмайди

Баайни зарга тўлгандек
Аму, Сиру, Зарафшонлар.

Самандар ВОҲИДОВ,
Бухоро шаҳри.

● Сизни қизиқтирган саволлар

ҲАММАСИ ШАРТНОМАГА БОҒЛИҚ

● САВОЛ: Мен қурилиш техникумида сиртдан ўқийман. Меҳнат дафтарчамга учинчи разрядли слесарь деб ёзилган. Ишдан бўшаб Самарқанд шаҳридаги қурилиш бошқармасига иккинчи разрядли дурадгор бўлиб ўтдим. Мени 3-разрядли дурадгор сифатида ишга қабул қилишлари керак эмасми!

Н. БЕГМАТОВ, Самарқанд.

● **ЖАВОБ:** Хатингизни мазмунига қараганда, маъмурият тўғри иш тутган. Чунки, сиз ремонт қурилиш бошқармаси маъмурияти билан меҳнат шартномаси тузганингизда, унга разрядли слесарь касбида ишлаш учун эмас, балки дурадгорлик касбида ишлаш учун розилик билдиргансиз. Бошқарма қошидаги малака ошириш комиссияси маълум муддатдан кейин, сизни имтиҳон қилиб дурадгорлик малакангизни оширишни лозим топиши мумкин.

ИШДАН НОТЎҒРИ БЎШАТИШИБДИ

● САВОЛ: Мен Уруш ва Меҳнат нафақахўри ҳисобланаман. Комбинатда 35 йилдан бери ишлайман. Ёшим 65 да. Уч-тўрт кун ишга чиқмаган эдим. «Энди қарилик пенсияси олаяпсиз», деб ишдан бўшатиб юборишди. Шу тўғрими!

А. ОБИДОВ, Тошкент.

● **ЖАВОБ:** Илгари Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунлари мажмуасининг 41-прим моддаси билан маъмурият касаба уюшмаси билан келишган ҳолда ишчи ёки хизматчини тўлиқ пенсия ёшига етгани сабабли ишдан бўшатишга ҳақли эди. Бироқ ҳозир бу тартиб Конституциявий назорат комиссияси қарори билан бекор қилинган. Демак, сизни ишдан нотўғри бўшатишган бўлиб чиқади.

НАФАҚА УНДИРСАНГИЗ БЎЛАДИ

● САВОЛ: Мени икки фарзандим [қизим ва ўғлим] бор. Ёшим 72 да. Болаларим уйли-жойли бўлиб кетган. Аввал унча-мунча ёрдам бериб туришарди. Бир-икки йилдан бери умуман ёрдам бермай қўйишди. Айтингчи, болаларимдан ёрдам пули олсам бўладими!

Ҳ. ҲОШИМОВ. Андижон.

● **ЖАВОБ:** Ҳа, мумкин. Бундай тартиб оила ва никоҳ қонунида кўрсатилган. Болалардан нафақа пули ундириш учун сиз турар жойингиздаги туман судига даъво аризаси билан мурожаат қилишингиз керак. Аризага илова қилиб, турар-жойингиз ва соғлигингиз ҳақида маълумотномалар қўшиб қўйишни унутманг. Суд сиз келтирган сабабларни кўриб, жавобгарларни чақириб, маълум миқдорда нафақа ундириб бериши мумкин.

ЭСКИ ҚОИДАЛАР БЕКОР ҚИЛИНГАН

● САВОЛ: Менга яқинда онамдан мерос сифатида қолган уй расмийлаштириб берилди. Энди менинг эгалигимда икки уй бор. Айтишларига қараганда бир оила номида бир уйдан бошқа уй бўлса, давлат ихтиёрига ўтиб кетар эмиш, шу тўғрими!

Қ. ҲОШИМОВ, Тошкент.

● **ЖАВОБ:** Ҳақиқатан ҳам яқин кунларгача Ўзбекистон Республикаси фуқаролик мажмуасининг 120-моддаси амалда бўлиб, унга кўра фуқароларнинг шахсий мулки сифатида бир уй-жой (ёки унинг бир қисми) ҳажми 90 квадрат метрдан ошмаган бўлиши керак эди. Ҳуқуқини чеклашга қаратилган бундай қоидалар ўтган йили Ўзбекистон Республикаси Конституциявий назорат қўмитасининг хулосаси билан бекор қилинди. Эндиликда фуқаролар шахсий мулк сифатида уй-жойларни эгаси бўлиши мумкин. Шуни ҳам айтиш керакки шахсий уйларни тегишли қурилиш қоидаларида кўрсатилган меъёрларга асосланган ҳолда қуриш мақсадга мувофиқдир.

ТАЛАБ ҚИЛИШИНГИЗ МУМКИН

● САВОЛ: Заводда ишлайман. Ҳар йили меҳнат таътилини негадир менга қиш фаслида беришади. Ўзим байналмилал бурчимни ўтаб келганман. Айтингчи, йиллик таътилдан фойдаланиш муддати ҳаммага ҳам бир хил белгиланадими!

Қ. ҚОСИМОВ, Тошкент.

● **ЖАВОБ:** Амалдаги тартибга кўра йиллик меҳнат таътилидан фойдаланиш муддати графигини маъмурият билан касаба уюшмаси қўмитаси келишган ҳолда тузади. Тартиб 5 январдан кечиктирмай бутун йил учун тузилади. Меҳнаткашларни таътилга чиқиш даври йил давомида мумкин қадар тенг тақсимланади. Педагог ходимлар йиллик таътилни кўпинча ёз ойларида, уруш қатнашчилари (уларга тенглаштирилганлар ҳам) ўзлари учун қулай вақтда, вояга етмаганлар ёзда ёки ўз хоҳишларига кўра йилнинг истаган бошқа даврларида олишларига йўл берилади.

Йиллик таътилдан бўлиб-бўлиб фойдаланишга йўл қўйилмайди. Демак, сиз йиллик таътилингизни (уруш қатнашчиси каби) ўзингиз учун қулай вақтда берилишини талаб қилишга ҳақингиз бор.

Абдужалил ҲАСАНОВ, ҳуқуқшунос.

• ВАСИЛА СОДИҚОВАНИНГ 80 ЙИЛЛИГИГА

САХОВАТ СОҲИБАСИ ЭДИ

Суратда одамнинг сийрати ҳам аён акс этади, дейдилар. Жамики оналарга хос меҳр ришталарини уқиш мумкин бу суратга боқиб! Гўё у: «Менинг минглаб ўғил-қизларим, нуридийдаларим бу кун ўлкамизда камол топишаётир!..» деяётгандек туюлади.

Ҳа, Васила опа Содиқовани аслида минг, ўн минглаб инсонларнинг онаси, дейиш мумкин. Меҳр ила боқиб турган суратига қараб ,ана шундай сийратни англагандек бўласан, киши.

Инсон умрини кўпинча чақмоққа қиёс қиладилар. Чақмоқ янглиғ ёруғлик тарата олган инсонларгина одамлар қалбида мангу қолиши мумкин. Ўзбек аёллари орасидан етишиб чиққан ажойиб раҳбар, арбоб Васила Содиқованинг ҳаёти ҳақида ҳам шундай фикр айтсак жоиздир.

Васила опа 1914 йили Тошкент шаҳрида таваллуд топган. Унинг болалик йиллари қанчалик алғов-далғов даврларга тўғри келгани ҳақида батафсил ҳикоя қилиб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак. Ўша, 20-йиллар Васила оиласидаги қийинчиликларга, шарт-шароитнинг оғирлигига қарамай кўпроқ савод чиқаришга, илм ўрганишга интиларди. Дастлаб араб алифбосига асосланган эски ўзбек ёзувимизни ажабтовур ўзлаштирган бўлса, кейинроқ лотин алифбосини ўрганишга тўғри келди. Бу дунёвий ёзувда яхшигина савод чиқарган Васила замона зайли билан эл қатори шўро тузуми жорий этган ҳозирги алифбомизни ҳам кунт билан ўрганди.

Опанинг турли даврларда ўзгариб турган алифбомизни мукаммал ўрганиб борганини таъкидлашимизнинг боиси шулки, кейинчалик бутун меҳнат фаолияти давомида архив ҳужжатлари, қайсидир йилларда чиқарилган иш қоғозларига унинг қайта-қайта мурожаат қилишига тўғри келган. Табиийки, ҳужжат ишларини рисоладагидек ҳал этиш опага ҳеч вақт муаммо бўлмаган. Ахир, чорак аср давомида у Ўзбекистон ижтимоий таъминот вазири лавозимида фаолият кўрсатганида озмунча муаммоларга дуч келганмиди!

Асли меҳнат фаолиятини 1933 йилда Юнусобод қишлоқ матлубот жамиятига қарашли дўконлардан бирида бошлаган Васила одамлар билан муомала маданияти қанчалик муҳим эканлигини қалбан ҳис этди. Кейинчалик Тошкент шаҳар Октябрь тумани ижроия қўмитаси раиси, Тошкент вилоят ижроия қўмитаси раисининг ўринбосари, Чиноз туман партия қўмитасининг котиби вазифаларида ишлаганда ҳам айнан ўша муомала маданиятини муттасил такомиллаштирди.

Иккинчи жаҳон уруши даврида Васила Содиқова ҳам ғалабага ўз муносиб ҳиссасини қўшган. «Совет Ўзбекистони»нинг 1975 йил 15 январь сонидаги «Биринчи эшелон» сарлавҳали мақолада шундай сатрларни ўқиш мумкин: «...Ўзбекистон меҳнаткашлари томонидан тўпланган биринчи май совғасини Ленинград меҳнаткашлари ва унинг ҳимоячиларига топшириш учун жўнадик. Эшелон 68 вагондан иборат эди... Станция бошлиқлари ва диспетчерлари вагонлардаги «Ленинград учун озиқ-овқат» деб ёзилган сўзларни ўқиб, имконият борича йўл очишарди, Одамлар ҳар бир кечикаётган кун қимматга тушишини яхши биларди. Чунки Ленинград аҳолиси ва унинг қаҳрамон жангчилари озиқ-овқатдан қийналаётган кунлар эди...». Ушбу сатрлар муаллифи Васила Содиқова Ватан учун омонсиз жангларда мардлик кўрсатган ўзбек йигитларининг қаҳрамонликлари тўғрисида ҳам ҳикоя қилган. Бу парчани келтиришимизнинг сабаби — қамалдаги Ленинградга 1942 йилда совға олиб борган Ўзбекистон делегацияси сафида бўлган Васила Содиқова орадан 24 йил ўтгач, 1966 йилнинг ёзида бу шаҳарга яна борди. Бу гал у республика ижтимоий таъминот вазири сифатида Халқаро ижтимоий таъминот Ассоциациясининг XVI бош ассамблеясида қатнашиш учун борган эди! Ўша кезларда Васила Содиқова дунёнинг турли мамлакатларидан келган делегатлар билан шаҳарнинг архитектура ёдгорликлари, музейларида бўлди.

...Ҳали Тошкентда даҳшатли зилзила юз берганига кўп вақт бўлмаган, республикамиз пойтахтидан борган юзлаб болалар Ленинград яқинида ёзги таътилни ўтказаётган эди. Васила Содиқова шу болалар ҳузурида ҳам бўлди. Тошкентлик кичкинтойларга энг яхши икки оромгоҳ ажратилган экан...

Ижтимоий таъминот соҳасида фаолият Васила опа умрининг асосий мазмунини ташкил этади, десак муболаға бўлмайди. Васила опа билан бир даврда ишлаган, яъни республика матбуот давлат қўмитаси (у даврда — Ўзбекистон Республикаси Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси давлат қўмитаси деб юритилар эди) раиси бўлган Зиёд ака Есенбоев шундай эслайдилар:

— Васила Содиқова 1947 йилдан 1956 йилгача Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Президиуми Раисининг ўринбосари лавозимида ишлаб, катта ҳаётий тажриба орттирган эди. У қирқ йил депутатликка сайланиб, наинки ижтимоий таъминот соҳасини, балки жуда кўп соҳаларни мукаммал ўрганган, турли тармоқ раҳбарлари билан муроса қила оларди. Ҳаётимизда деярли барча соҳалар бирбирига занжирдек боғланиб кетган. Ҳамма соҳани баҳоли қудрат яхши билган кишигина маълум бир соҳада яхши раҳбар бўла олади. Зеро, ижтимоий таъминот соҳасиям кўплаб тармоқлар билан узвий боғлиқдир. Васила опа ана шундай катта ҳаётий тажрибалари билан узоқ йиллар вазир лавозимида самарали ва баракали меҳнат қилди...

Васила Содиқова ижтимоий таъминот соҳасига раҳбарлик қилган даврларда республикамизнинг деярли барча вилоят ва туманларида кўплаб иншоотлар бунёд этилди. Санаторийлар, дам олиш ва даволаниш уйлари, ногиронлар уйлари, маҳаллий ҳудудда хизмат кўрсатадиган ижтимоий таъминот идораларининг бинолари қад ростлади. Бу соҳа баъзи кишилар ўйлаганидек, «тайёр йўл-йўриқларни бажаришдан иборат» эмас. Бильакс, республикада аҳолига ижтимоий таъминот хизмати кўрсатишнинг бутун соҳасини шакиллантириш ва уни такомиллаштириш, ривожлантириш зарур эди. Ўша мураккаб даврларда «марказ»дан ўзбекистонликларнинг «улушлари»ни талашиб-тортишиб олиб келиш, замонга қараб иш тутиш айтишгагина осон эди. Зеро, В. Содиқова қаламига мансуб «Саҳоватнинг ойдин йўли», «Давлат пенсиялари тўғрисида нималарни билмоқ керак» номли рисолаларида ўша даврларда республикамизда ижтимоий таъминот соҳасини ривожлантириш борасида амалга оширилган ва оширилиши зарур бўлган фикр-мулоҳазалар батафсил баён этилган эди.

Ўз вақтида В. Содиқова республикамизда бу соҳани янада такомиллаштиришда баъзи тараққийпарвар қўшни мамлакатларнинг иш тажрибаларини ўрганиш муҳимлиги ҳақидаги фикрни илгари сургани бежиз эмас эди. Бинобарин, Васила опа ўша кезлари Япония пойтахти — Токиода Халқаро ижтимоий таъминот ассоциацияси (МАСО)нинг Осиё ва Океан орти мамлакатларида ижтимоий таъминот ишлари масалаларига бағишланган биринчи регионал конференциясида қатнашганди. Унда Туркия, Ҳиндистон, Эрон, Исроил, Япония, Малайзия ва бошқа давлатлардан вакиллар иштирок этишган ҳамда ўзаро тажриба алмашган эдилар.

Эл қизи Васила Содиқова чинакам саховат соҳибаси эди! Ўз касбини виждонан, қалбан адо этар, бундан албатта ижтимоий таъминотга муҳтож минглаб кишилар баҳраманд бўлар эдилар. Шу сабабли у жуда кўплаб уруш ногиронлари, нафақахўрлар, кўп болали оналар, муҳтож кишилар, ногирон ва ожиз одамларнинг чексиз ҳурматига сазовор бўлганди.

Юрт олдидаги юксак хизматлари учун В. Содиқова икки маротаба Меҳнат Қизил Байроқ ордени иккита «Ҳурмат белгиси» ордени, «Қизил Юлдуз» ордени ва кўплаб нишонлар билан мукофотланган эди. У «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими» фахрий унвонига сазовор бўлганди.

Ватаннинг содиқ фарзанди Васила Содиқова ҳаёт бўлганида шу кунларда 80-баҳорни қаршилаётган бўлар эди. У орамизда бўлмаса-да, руҳан тирикдир, унинг ўз эли ва юрти учун қилган эзгу хизматлари одамлар хотирасида боқий қолажак.

Ҳа, атоқли шоиримиз Абдулла Орипов айтганларидай:

Сиз Она эдингиз
саҳоватпеша,
Қалбларда яшарсиз
мангу ҳамиша!

Абдужаббор МАННОПОВ,
Тўлқин ЭШБЕК.

• ХОТИРА

ЭЛГА БАХШИЙДА УМР

Одатда онгли ҳаётини эл бахти, юрт маъмурчилигига бағишлаган, ўзидан боғ, яхши ном қолдириб ўтганлар тўғрисида ёзиш ҳам мароқли, ҳам ўта масъулиятли. Мароқлиси шундаки, қўлингизга қалам олганингизда ўзингизни енгил сезасиз, савоби тегади. Ундан ёқимлиси, шу замин, шу миллат фарзанди сифатида ғурурланасиз, ибрат оласиз. Масъулияти эса — ўша инсонни тириклигида кўрган, билганларга манзур қила оламанми, озгина бўлсада, қилган хизматларини юзага чиқара олдимми, деган андишадир. Муҳаммадjон Отажонов шундай фидойи, умрини яратувчиликка бағишлаган инсонлардан эди.

У кишидан юзлаб гектар боғ-роғ, қурган шинам уйлар, боғча, мактаб, равон йўллар қолди. Қобил фарзандлар, бобосига муносиб невара-чеваралар қолди.

...У кўксини орден-медалларга тўлдириб урушдан қайтганида қирқ бешинчи йилнинг октябрь ойи охирлаб борарди. Пойтахтнинг Лабзак маҳалласида бирзумда қувончли хабар тарқалди. «Суюнчи беринг. Муҳаммаджон келди». Келди-кетди тингач, «Ўзбеквино» трестига борди. Раҳбарлар яхши кутиб олишди. Узоқ давом этган суҳбатдан сўнг бошлиқ муддаога ўтди:

— Аввал совхоз-техникумга раҳбар бўлгансиз, Сиздек тажрибали мутахассисларга жуда муҳтожмиз. Тўрт йилда аксарияти ўтириб қолди, кўп боғ-роғлар қаровсиз қолиб кетди. Сизни Самарқанд вилоятидаги «Пастдарғом» давлат хўжалигига директор этиб юборсак, нима дейсиз?

Отажонов кўп ўйлаб ўтирмай «майли» деди. Ўйлайдиган давр ҳам эмас эди. Ўша ёққа лозим кўришибдими, ишонч билдиришдими, демак бориш керак. Кўч-кўронини олиб Самарқандга кетди. Қишда лой кечиб қаерда узумзор, қаерда мевазор барпо этишни чамалади. Қаровсиз қолган мева-дарахтларини сонга келтирди. Қуриганларини қўпортириб, яхши навдалардан экти. Икки йилдаёқ «Пастдарғом» совхозини аввалги ҳолига келтирди. Мевазор ва узумзорларни кенгайтирди. Тиниб-тинчимас директорни трестга чақириб олишди. Бундай кишилар бу ерда ҳам зарур эди. «Ўзбеквино» бошқарувчисининг ўринбосари лавозимига тайинлашди. Шу лавозимда икки йилча ишлади. Бир куни обрўли идорага чақиришди. Борди. Узун салобатли хонада бир неча киши ўтирарди.

— Бирон хўжаликка бориб ишласам, трестга ҳеч кўниколмаяпман, деган экансиз, — сўз бошлади ёши ўтиб қолган кўркам киши. — Маслаҳатлашиб сизни Қуйи Чирчиққа юборишга қарор қилдик. Биласиз, «Огонёк» совхози ташкил этилганига беш-олти йил бўлдию, ҳеч силжиш йўқ. Шу хўжаликка ўзингиз бошчилик қилсангиз, «Огонёк»ни тавсия этишимиздан мақсад очиғи сиздан бошқа одам уни эплолмайди. Тортинманг, оғирлик қилади десангиз, бошқа жойлар бор.

— Ишончинглар учун раҳмат, — деди М. Отажонов. — Бораман.

Ўшанда 1952 йил эди. Ўша суҳбатнинг эртасига бориб совхозни кўрди. Хўжаликнинг харитада ўралган жойи бору ўзи йўқ эди. Раҳбарлар билиб айтишган экан: «Ўйланг, у ерда сизга осон бўлмайди, қийналиб эплолмай келгандан кўра бормаган маъқул», деб. «Йўқ, хўп дедимми, охирига етказаман, худо ҳоҳласа бу чўлу-биёбонлар бўстонга айланади».

Уч кундан сўнг оиласини кўчириб борганида яп-яланг жойда иккитагина чайлани кўриб аёлининг эси оғди. Аммо эрининг бир сўзлилигини билгани учун дардини ичига ютди. Нимаям дерди, қадимгилар айтганидек, эр қаерда бўлса, хотин ҳам ўша ерда-да. Муҳаммаджон ака аввал йўл солди. Йўл равон бўлса, кўчиб бораман деган одам кўп иккиланмайди. Ерларни тартибга келтириш, боғ қилиш билан бир пайтда уй-жой қурилишига ҳам эътиборни сусайтирмади. Қуйи Чирчиқда дастлаб шу «Огонёк»ка газ келтирилди. Хонадонлар сони ортаверди. Боғ, узумзор ва экин майдонлари уч минг гектарга етди.

Булар энди бошланиши эди. Орадан йиллар ўтиб ҳар гектар узумзордан олинган ҳосил 200 центнерга кўтарилди. Узум ва ҳўл меванинг нави борки, ҳаммасидан экилди. Бир гектар жойда қаламчадан ток кўчати етиштирадиган кичик бўлим ташкил этилди. Кўчатларни узоқ-яқиндаги жамоалардан келиб олиб кета бошлашди. Хўжалик довруғи республикага ёйилди. Ота чорвачиликни ҳам унутмади. Катта, ҳашаматли қорамолчилик комплекси қурдирди, етти хазинанинг бири — паррандачиликни йўлга қўйди. Ҳар бош говмишдан олинган маҳсулот етмишинчи йилларнинг иккинчи ярми, саксонинчи йиллар бошларида вилоятда энг юқори кўрсаткичлардан ҳисобланарди.

Муҳаммаджон ота Отажонов «Огонёк»ка салкам ўттиз беш йил бошчилик қилдилар. Бу ҳазилакам гап эмас. Орада қанча сувлар оқиб ўтди. Не-не машаққатлар чекилмади. Катта карвон тузиб уни ўрнидан қўзғатиш қанчалик оғир эканини, фақат сарбонгина билади, ҳис этади. Ота мана шундай катта карвонлардан бирини сўқмоқ, довонлардан олиб ўтиб, тўғри, равон йўлга солди. Гиёҳ унмаган жойга об-ҳаёт олиб борди, чўлда боғ яратиб кетди.

Муҳаммаджон ота бу дунёда кўп яшадилар ва хўп ишладилар. Элнинг раҳматини олдилар, меҳнатларининг роҳатини кўрдилар. Бу ҳам Оллоҳнинг инояти.

Кечки салқинда қуюқ дарахтзор, оралаб ортга қайтдик. Ўша, анча йиллар муқаддам Муҳаммаджон ота бош бўлиб солинган йўлдан. Бу йўлдан не-не инсонлар ўтган, тонна-тонна неъмат шаҳарликлар дастурхонига жўнатилган. Айтишларича. Шароф ота ҳаёт чоғларида ҳар йили шу совхозга ташриф буюрар эканлар. Демак, шундай улуғ инсонга кўрсатишга арзийдиган, дилларини хушнуд этадиган янгилик, муваффақият ҳар йили бўлган.

Муҳаммаджон ота Отажонов шундай инсон эди.

Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ,
Каримжон РИҲСИЕВ.

• ЯНГИЛИКЛАР, ВОҚЕАЛАР, ШАРҲЛАР

• Эл соғлиғи

ДОРИ-ДАРМОН КЎПАЯДИ

ЖИЗЗАХ (вилоят мухбиридан). Аҳолини дори-дармон билан таъминлашда вилоятдаги «Фармация» ишлаб чиқариш бирлашмаси жамоасининг тадбиркорлиги асқотмоқда.

— Ҳамдўстлик мамлакатлари ўртасидаги иқтисодий алоқаларнинг, айниқса банклараро муносабатларнинг изга тушмаётгани ҳамма соҳалар каби бизга ҳам сезиларли даражада ҳалақит бераяпти, — дейди бирлашма раҳбари Абдулла Орипов. — Бизга қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш ва тайёрлаш билан шуғулланадиган ташкилотлар яқиндан ёрдам беришаётир. Маъмуржон Ниёзматов бошчилик қилаётган Зомин туман тайёрлов идораси Украинага жўнатган маҳсулотлари ҳисобига дори-дармон олишимизга розилик берди. Натижада вилоятимизга 260 миллион сўмлик 15 турдаги дориларни келтиришга муваффақ бўлдик. Яна 40 миллион сўмлик маҳсулот келаяпти. Бу дорилардан фақат Жиззах вилояти, эмас, балки Фарғона, Самарқанд, Тошкент вилоятлари аҳли ҳам баҳраманд бўлади. Боримизни қўшни вилоятлардаги бошқармалар билан келишган ҳолда айирбош қилиб олаяпмиз. Зоминлик тайёрловчилар яна 300 миллион сўмлик маҳсулотлари эвазига дори-дармон келтириб беришга розилик беришган.

Бахтиёр РИЗАЕВ.

• Тадбиркорлик

ТОШБАҚА— КОНИ ФОЙДА

НАВОИЙ (вилоят мухбиридан). Навбаҳор туманидаги «Гигант» давлат хўжалигида паррандачилик ва балиқчилик билан бир қаторда тошбақачиликка ҳам асос солинди.

Хўжаликнинг Қоратоғ мавзесидан махсус жой танланиб, тошбақачилик кичик фирмаси ташкил этилди. Ташкилий даврда бу фермада бор-йўғи 500 та тошбақа бўлса, эндиликда уларнинг сони 7 мингтага етди. Ҳар бир тошбақанинг 9—10 доллар туришини билган хўжалик ишбилармонлари Польшадан харидорлар ҳам топишди. Янги йилдан бошлаб хўжалик минглаб тошбақани шартнома асосида хорижга жўнатди. Бундай ҳамкорликка Тошкент туманидаги Ғуломмаҳмуд Абдуллаев номли жамоа хўжалиги ишбилармонлари бош ҳомий ҳисобланишади. Чунки мазкур хўжаликдаги тошбақа кўпайтиришга мосланган ёрдамчи хўжалик жамоаси билан «Гигантлик»лар ўзаро ҳамкор.

Эндиликда хўжаликда нутрачилик ва қуёнчилик кичик фермалари ташкил этишга ҳам киришилаяпти.

Музаффар ШАРОПОВ.

• Ҳамкорлик

ҚЎШМА КОРХОНАЛАР

ҚАШҚАДАРЁ (вилоят мухбиридан). Шаҳар ва қишлоқларда Туркия билан ҳамкорликда қатор қўшма корхоналар барпо этилмоқда.

Нишон туманида «Наврўз» қўшма корхонаси 1994 йилдан терини қайта ишлашга киришди. Қарши, Қамаши, Касби туманларида ҳам Туркиянинг «Бурсель» фирмаси билан шартномага асосан учта фабрика қурилиши мўлжалланмоқда. Айни пайтда Қарши шаҳрида Туркиянинг «Язекс» фирмаси билан ҳамкорликда қурилаётган Қарши тўқимачилик фабрикасини бу йил қуриб, ишга тушириш режалаштирилган. Ҳозир бунёдкорлик ишлари қизғин. Корхона йилига 7,5 миллион дона тайёр эркак ва аёллар кўйлаклари ишлаб чиқариш имкониятига эга бўлади.

Мусо КАРОМОВ.

• ҚАДРИЯТ

АКАДЕМИК АЗИМОВ КЎЧАСИ

Академик Содиқ Азимов номи Ўзбекистондагина эмас, балки дунё миқёсида маълумдир. Уни машҳур физик олим сифатида яхши билишади. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Беруний номли давлат мукофоти лауреати Содиқ Азимов дунё фанига катта ҳисса қўшган буюк ўзбек олимидир.

Яқинда аллома туғилган кунининг 80 йиллиги олдидан Тошкентнинг Мирзо Улуғбек туманидаги Жуковский кўчасига унинг номи берилди. Бундан ташқари, Тошкентдаги физика-техника институти ҳам Азимов номи билан аталмоқда.

Улуғ олим АҚШ, Англия, Ҳиндистон, Хитой, Туркия давлатларида бўлиб ўтган халқаро анжуманларда салмоқли ишлари билан қатнашган. Ҳозир, кўпгина чет давлатларда унинг шогирдлари бор. Содиқ ака бир неча бор Ўзбекистон Олий Кенгашига депутат этиб сайланган, кўпгина китоблари эса инглиз, араб, немис ва француз тилларида чоп этилган.

Забиҳилла МУҲАММАДЖОНОВ.

Наманган шаҳридаги 38-«Гилос» номли болалар боғча-яслисида аҳолининг 180 нафардан зиёд шириндан-шакар жажжи фарзандлари тарбияланмоқдалар. Бу ерда кичкинтойларнинг соғлом ўсиб, улғайишлари учун барча шарт-шароит яратилган бўлиб, улар Малика Маматова, Дилорам Убайдуллаева, Санобар Ғаюбова, Матлуба Муллабоева каби меҳрибон тарбиячилар қўлида тарбия топмоқдалар.

— Болалар бизнинг келажагимиз — дейди боғча мудираси Шарофатхон Ҳасанова. — Шундай бўлгандан кейин нафақат уларнинг соғлом ва билимли бўлишлари, балки табиат билан уйғунликда ўсишлари ҳақида ҳам қайғуришимиз керак.

СУРАТДА: бош тарбиячи М. Маматова кичкинтойларга «табиат бурчаги»да ўстирилаётган турли ўсимликларнинг хусусиятлари ҳақида гапириб бермоқда.

П. АКБАРОВ олган сурат.

• Фельетон ўрнида

ЎН ДОНА ЛИМОНГА МАШИНА БЕРАРМИДИ?..

1993 йилнинг 21 декабрь куни соат ўн яримларда Салаев Сайфихон деган, ёши эллик бешлардан ошган одам Сурхондарё вилоят давлат мулкини хусусийлаштириш бошқармаси идорасидан чиқиб, Термиз шаҳрининг деҳқон бозори сари йўл олди.

Дарвоқе, таомилга кўра қаҳрамонимизни муштарийга таништириб ўтсам: Сайфихон Қизириқ туманидаги «Кунчиқиш» жамоа хўжалигининг аъзоси, чорвадор. Товуқчилик ва бўрдоқичилик фермасига қарайди. Ҳар мушти Ҳасан кўлборнинг гурзисидай. Бақувват одам. Ишлаб чарчадим, демайди. Режа деган нарсаларни ҳаммадан хўп, ҳаммадан кўп қилиб бажариб қўяди. Бироқ бир нарсадан аламзада — 1964 йилдан Шеробод дашти деб аталмиш шу чўлга кўчиб келиб ишлаб, мукофот олмаган. Ҳатто бирон варақ ёрлиғи йўқ. Аввалига уст-бошим бут, қорним тўқ, онамиз бизни мукофот олишга эмас, меҳнат қилишга туққан, деди. Ана энди нафақанинг қораси кўриниб қолганини ҳис қилдими...

Энди Сайфихоннинг хусусийлаштириш идорасига ташрифи сабабини сўрарсиз.

Ўша «Кунчиқиш» деган хўжаликнинг Тўхтамишев Соат полвон деган раиси бор. Вазни ўн пуддан ошадиган, етмиш иккинчими, етмиш олтинчими ўлчовдаги костюм киядиган, унча-мунча билан ҳисоблашмайдиган, унча-мунчани тан олмайдиган одам. Ана шу раис Сайфихоннинг меҳнатини тан олди. Сизнинг ярмингизча ишламаган одамлар «Волга» олди, мукофот олди. Сиз битта велосипед ҳам олмабсиз. Эй, хўжаликнинг эски «УАЗ—452» машинасини сизга сотамиз. Хусусийлаштиринг-да, яхши ташвишларингизга миниб юринг, деди.

Бу ҳимматдан Салаевнинг оғзи қулоғига етди. Машинанинг пулини тўлади. Уни уйига олиб келиб қўйди. Ҳужжатларни расмийлаштира бошлади. Бу ишлар амалга оширилганда «Кунчиқиш» давлат хўжалиги деб юритилар эди. 1993 йилнинг ёзида хўжалик бир айланиб жамоа хўжалиги деган ном кўтарди. Ва бу янги ном Салаевнинг машинани хусусийлаштириб олиш ҳаракатини мушкуллаштириб қўйди. Гап шундаки, хусусийлаштириш бошқармасининг бошлиғи Эшпўлат Холиқов, ўша машина — колхозники, колхознинг мулкини сотиб олишингизга биз ордер беролмаймиз. Колхознинг ўзи ҳал қилсин, деди. Шу гапдан сўнг Салаев Соат полвонга учради. Соат полвон, сиз машинани хўжалик савхоз бўлиб турган пайтда сотиб олгансиз. Пулини тўлагансиз. Шунинг учун хусусийлаштириш бошқармасидан қоғоз тўғриланг, деди. Ана шундан сўнг Салаевнинг Термиз билан Қизириқ ўртасидаги 70 чақиримлик йўлда бошланди-ку, олти ойлик сарсон-саргардонлиги. Ва 1993 йилнинг декабрь ойи бошларида Эшпўлат Холиқов юмшагандай бўлди.

— Ҳозир отпускадаман. Тошкентга иш билан кетаяпман. Ўша ердагилар билан тил топишсак, беш-олти машинани хусусийлаштиришга рухсат олиб келаман. Ўша рухсат рўйхатига сизни ҳам қўшиб юборарман. Менга йигирманчи декабрдан сўнг бир дуч бўларсиз. Хўпми? — деди.

— Хизматингиздамиз, — деди Салаев ҳам нафас олиши енгиллашгандай бўлиб.

Бошда айтиб ўтганимиздай, Салаев 21 декабрь куни Холиқовга дуч келди. Холиқов гапни чўзмади. Котибасини чақириб, бу кишига керакли қоғозни ёзиб беринг. Мен қўл қўяман. Шу билан иш ҳал бўлади, деди.

Котиба қоғоз тайёрлаётганда Салаев бекор ўтирмамади. Бошда айтиб ўтганимиздай, димоғи чоғ, суяги қушдай енгил, қадам олишлари чаққон, бошқарма идорасидан чиқиб, деҳқон бозори томон йўл олди. Холиқов ҳозир соат ўн бирда Тошкентга учар экан. Ўн дона лимон олиб келиб беринг. Тошкентга олиб кетаман, деди. Хуллас, Салаев оёғи ерга тегмай бозорлаб қайтди. Пальтосининг лимон солинганидан қаппайиб кетган чўнтакларини тутамлаганича, ўзини яна бошқарма идораси томон урди. Қарасаки, Холиқов уйига жўнаб қолипти. Лимонни уйимга элтиб берсин, депти. Салаев қаппайган чўнтакларини тутамлаб, Холиқовнинг уйига равона бўлди. Лимонларни Холиқовга қолдирдими — қолдирмадимми, билмадим, ҳар қалай чўнтаклари бўшаб ва ўзининг айтишича, Холиқов қоғозга қўл қўйипти, бориб идорадан олишимни айтди, деганча, изига қайтди.

— Ўн дона лимонга юмшаган бўлса, Холиқов беш кетипти, — дедим мен, бу, кўпкаридан бурун чанг кўтариш ўйини эмасмикин, деган шубҳамни Салаевга билдириб.

Бу шубҳамга Холиқовнинг уйини Салаевга кўрсатиш учун машинага ўтирган бошқарма ходими ҳам қўшилгандай бўлди.

— Йўқ-ўқ, — деди Салаев бизнинг шубҳаланганимиздан ранжигандай бўлиб. — Ёрдам қилиш кўнглида бўлмаганда Холиқов менга, лимон олиб келинг, — демасди.

— Ўн дона лимонга машина берармиди, — деймен мен тинч ўтирмай.

— Бу — хамир учидан патири, — дейди Салаев топиб гапиргандай димоғи чоғ бўлиб.

Хуллас, Салаев котибадан ўша ўзи интиқ-интизор бўлиб кутган қоғозни олиб ўқиб кўрди-ю, тарвузи қўлтиғидан тушиб кетди. Холиқов мени аҳмоқ қилипти, лақиллатибди-ку, деди. Келиб юрма, биздан ишинг битмайди, десин эди. Сарсон бўлмасдим. Югуриб бориб (55 ёшдан ошган одамга, югуриб боринг, деган гап малол келар экан-да) лимон олиб келинг, деб айтмасин эди, ҳафа бўлмасдим. деди. Машинани сотадими-йўқми колхознинг ўзи ҳал қилсин, деб менга илгари оғзаки айтган гапини энди ёзиб берипти, вассалом. Буйракратизм ўзбекчиликка, одамгарчиликка ярашмайди-ку, деди.

— Лимоннинг донаси неча сўмдан эди, — деб сўрайди кимдир.

— Э-эй, қорнимга эмас, қадримга йиғлайман. Холиқовлар ҳам энди қарияпти. Ҳеч бўлмаганда энди ейдиган нонини ҳалоллаб емайдими, — дейди ўзини қўярга жой тополмай қолган Салаев.

— Вилоят прокуратурасининг Олим Муҳаммадиев деган ходими бошқармамизнинг иши билан шуғулланаётганидан бери Холиқов қатиқни ҳам пуфлаб ичадиган бўлиб қолган, — дейди Салаевга Холиқовнинг уйини кўрсатган одам бошлиғининг тарафини олгандай бўлиб.

Шу пайт Салаев кўнглига (сиғдираолмаётган гапларни Холиқовга айтиб солиш учунми, аэропортга отланмоқчи бўлди. Мен, Холиқов учиб кетди, дедим. Салаев, а, кўчиб кетди, дейсизми деб паришонхол савол берди.

— Кўчиб кетолмайди. Учиб кетди. Икки-уч кунда қайтиб келади. У кишининг «фазилатлари», отпуска даврида ҳам елиб-югуриб ишлашлари ҳақида очерклар ёзамиз ҳали, — деб ҳазиллашдим.

— Унгача прокуратура ҳам бирон хулосани айтиб қолар-а, — деди Салаев менинг ҳазилимни чин деб билиб.

— Албатта...

Салаев бу ҳазил гапдан дармонга киргандай бўлиб уйига қайтди.

Олимжон УСАНОВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

Биз билган ва билмаган тарих

ШАРҚ МАДАНИЯТИ ИСПАНИЯДА ВА УНИНГ ОВРУПОГА ТАЪСИРИ

711-йили Марокаш араблари Пиреней ярим оролига бостириб кирадилар. Бундан аввал ярим орол Римга қарам бўлиб, V асрда халқларнинг буюк силжиши натижасида Оврупога келиб қолган гот қабилалари — весигат ва остгот томонидан босиб олинган эди. VII аср бошларига келиб готлар ерли халқ-иберлар билан аралашиб, бир бутун христиан динига эътиқод қўйган халқни ташкил этган эди. Кейинчалик, Испанияга Мавритания ва бошқа Шарқ мамлакатлари вакиллари ҳам келадилар. Забт этувчилар билан ерли аҳоли ўртасида фарқ шунчалик катта эдики, испанларнинг маълум қисми иккинчи даражадаги фуқаро бўлмаслик учун исломни, шарқона урфу-одатлар, ҳаёт тарзи ва умуман, маданиятни қабул қилдилар. Оз вақт мобайнида янги мусулмонлар шарқлилар билан қариндошлашиб, кетадилар.

Ерли халқнинг қаттагина қисми ярим оролнинг шимолидаги тоғли ўлкалар — Бискайя ва Астурияда яшириниб, кейинчалик Арагон давлатини тузадилар.

Пиреней ярим оролининг араблар томонидан босиб олиниши инсоният тарихининг янги саҳифасини очди. Македониялик Александр орзу қилган Шарқ ва Ғарбнинг янги даври бошланди. Бу жараённинг, айниқса, Оврупо учун аҳамияти беқиёс бўлди. Шарқ фақатгина Оврупо маданиятининг ривожига таъсир этибгина қолмай, балки умуман оврупалик одамнинг психологияси, тафаккури, характери, ҳаёт тарзини, тарихий жараённи тубдан ўзгартириб юборди.

Ирландиялик олим Уильям Монтгомери Уотт «Исломнинг ўрта аср Оврупосига таъсири» асарида **«оврупoликлар мусулмон маданиятидан,... айниқса, фалсафа ва тиббиёт соҳасида ўзларининг қанчалик қарздор эканларини ҳис қилганларича йўқ. Кўпинча мусулмонлар маданиятининг ижобий таъсири ва кўламини пасайтириш, хатто тамоман эсга олмасликка уринамиз. Бизнинг мусулмонлар билан яхши муносабатимиз уларнинг олдида қанчалик қарздор эқанлигимизни тан олишга мажбур қилади. Буни яшириш ёки тан олмаслик сохта ғурурдан бошқа ҳеч нарса эмас»**, дейди. У. М. Уотт Шарқ маданияти Оврупога қанчалик ижобий таъсир этганини яхши тушунган оврупалик ҳақиқий, ягона олимдир.

Испания халифаликдан узоқда жойлашган бўлиб, кўп масалаларда мустақил сиёсат олиб борар эди. Ҳокимият тепасига Аббосийлар келгач (750 йил), халифа Хишомнинг ўғли Абдураҳмон Испанияга бориб, ҳокимиятни қўлга олади ва Умавийлар сулоласини Ғарбда давом эттиради. Пойтахт Кордова (Кордуба) да жойлашади. Испанияда Умавийлар, айниқса, Абдураҳмон II (822—852 йиллар) ва Абдураҳмон III (912—961 йиллар) ҳукмронлик қилган давр Испаниянинг иқтисодий ва маданий гуллаган даври бўлган. Абдураҳмон III ўзини халифа, деб эълон қилиб, Бағдоддан мутлақ мустақил бўлади. Аммо феодал тузум зиддиятлари, испанларнинг босқинчиликка қарши кураши бора-бора испанлар ҳудудини кенгайтириш ва 1248 йилда мамлакатнинг асосий қисмини улар тасарруфига ўтишига олиб келади. Ярим оролнинг жанубидаги тоғли ўлка — Гранадагина араблар қўлида қолади. Гранада эса фақат 1492 йили таслим бўлади. Шундай қилиб, араблар Испанияда 781 йил ҳукмронлик қиладилар. Аммо Гранаданинг ҳалокати Испанияда Шарқ маданияти ўлди, деган гап эмас.

Умавийлар Испанияда ободончилик ишларини йўлга қўядилар. Шаҳарлар, сарой, қасрлар, масжид, мактаб, мадраса, дорилфунун, йўллар, суғориш иншоотлари қурадилар. Ички ва ташқи денгиз савдосини йўлга қўядилар. Шарқ мамлакатларига хос бўлган илғор агросаноатни ҳам ривожлантирадилар. Бозорлар кўпаяди. Пул муомаласи ўрнатилади. Шаҳарларда ҳунармандчилик кенг ривож топади. 880 йили ибн Фирмас шиша ишлаб чиқаришни касб этади. Фабрика очади. Метрономни ҳам яратади. Планетарий қуради. Юзлаб бепул араб ва испан мактаблари очилади. Буларнинг ҳаммаси минтақада иқтисодий ва ижтимоий ҳаётнинг равнақ топишига олиб келади.

Абдураҳмон Соний адабиёт, санъат, математика, фалакиёт ва умуман, илм—фаннинг мухлиси эди. Андалусда (араблар Испанияни шундай деб атаганлар) маданиятнинг равнақ топишига катта ҳисса қўшган. Унинг ворислари ҳам бу соҳадаги ишларни давом эттирганлар. Улар ислом дунёсининг турли мамлакатларига вакиллар юбориб, илмий ва бадиий асарларнинг ноёб қўлёзмаларини олдириб келишади. Имкони бўлмаган чоғда, улардан кўчирмалар буюртиришади. Юнонча, форсча асарлар таржимасини уюштиришади. IX асрда пойтахт Кордовада Абдураҳмон буйруғи билан Оврўпо қитъасидаги биринчи олий ўқув юрти — мадраса очилади. IX—X асрларда эса Севилья, Толодо, Валенсия, Гранада каби шаҳарларда ҳам дорилфунунлар очилади. Халифа ўз кутубхонасида 400 мингта қўлёзма китоб тўплаганди (афсуски XVI асрда улар ғолиб келган исавийлар томонидан ёндирилган). Кордова умавийлар даврида Ғарбдаги маданият марказига айланди. Испанияда халифаликнинг турли минтақаларда яратилган маънавий бойликларни ўзлаштирибгина қолмай, уни ривожлантиришга ҳам ўз ҳиссаларини қўшганлар. Масалан, Ал-Арабий, Ибн Туфайли, Ибн Ҳазм, Ибн Рўшд ва бошқалар. Араб Испаниясидаги маданий марказлар Кордова, Толедо, Бадахоса, Валенсия, Дения, Альмерия, Гранада, Севилья шаҳарларида бўлган.

Оврупо мамлакатларига дунёвий маданият, илм-фан адабиётнинг кириб келиши 1085 йили Испанияда маданий марказлардан бири бўлмиш Толедо исавийлар томонидан ишғол этилишидан бошланади. Толедо архиепископи Раймундо (1126—1151 йиллар) ўз замонасидаги йирик олимларни тўплаб, таржимонлик мактаби ташкил этади. XII асрда қирол Донишманд Альфонс топшириғи билан исломга қарши баҳс уюштириш мақсадида ольмониялик Петер Қуръонни лотин тилига ағдаради. Таржимонлар — Доминик Гундисальво, инглиз Роберт, Батлик Аделярд, шотландиялик Михаил, Кремона шаҳридан италиялик Херардо, олмониялик Герман, севильялик Хуан каби ҳам араб, ҳам лотин тили билимдонлари эдилар. Улар кўплаб шарқ олимлари ва арабчага ағдарилган юнон олимлари асарларини лотин тилига таржима қиладилар. Таржимонлар орасида, айниқса, сермаҳсули Херардодир. У 100 га яқин арабий асарларни таржима қилган. Кейинчалик таржима ишлари Сицилия, Италия, Франция, Англияда ҳам амалга оширилади. Энг кўп таржималар XII—XIII асрларда қилинган. XVI—XVII асрларда ҳам алоҳида таржималар пайдо бўлади. Испания ва Сицилиядаги ана шу таржималар туфайли Шарқ маданияти Ғарбий Оврупонинг маънавий камолотига ўз таъсирини ўтказади.

Ҳозирги бизга маълум «араб рақамлари» аслида Муҳаммад Мусо Хоразмий томонидан ҳинд цифралари асосида ишлаб чиқилган бўлиб, Рим папаси Сильвестр II (999—1003 йиллар) буйруғи билан Оврупо мамлакатларида жорий этилади. Бу давргача ўта ноқулай рим рақамлари қўлланилар эди. Сильвестр ёшлигида Испанияда таълим олган, араб тилини билган, замонасининг ўқимишли вакили эди. XI асрлардан бошлаб Франция ва Италияда араб тилидаги илмий асарларнинг қисқартирилган, оврупаликларнинг савиясига мослаштириб, осонлаштирилган муқобиллари пайдо бўла бошлайди. Уларнинг дастлабкиси астрология (мунажжимлик), яъни юлдузларга қараб тақдирни аниқлаш эди.

Хоразмий «Китоб ал-амал би-л-астурлобот» («Астурлоблар билан амал кўриш ҳақида китоб») асарининг осонлаштириб қисқартирилган нусхаси XII асрда лотин тилида Испанияда ёзилган эди. Асрлар давомидаги кузатишлар натижасида осмон ёритгичлари ҳолатидаги ўзгартиришлар об-ҳавога, ер юзидаги ўзгаришлар инсон саломатлигига таъсир этуви аниқланган эди. Шундай қилиб, ўрта асрларда олимлар томонидан сохта фан, деб ҳисобланган астрология тиббиётга хизмат қила бошлайди. Оврупода астрология математиканинг бир қисми, деб қаралардн. Дастлабки Оврупо университетларининг фақат тиббиёт бўлимларида математика ўрганилган. Ўрта асрларда кўпчилик шифокорлар математик ҳам бўлганлар. Албатта, астрологиянинг ўзи тиббиётга ҳеч қандай фойда келтирмаган. Аммо табиатдаги ўзгаришларнинг инсон саломатлигига таъсири инсонни, умуман, мавжудотнинг бир қисми сифатида тушуниш, ҳар бир дорини осмон ёритгичларининг ҳолатига қараб қабул қилишни тавсия этганлар. Бу ўринда шифокорларга Хоразмий асарлари кўмакдош бўлган. Бу ҳолат шифокорларни ҳар бир беморга ўта диққат билан қарашга мажбур этган.

Араблар билан учрашмагунча Оврупода ҳеч қандай илмий тиббиёт бўлмаган. Фақат XII асрда Ибн Синонинг «Ал—Қонун»и Херардо томонидан лотин тилига қисқартириб таржима этилганидан кейингина илмга асосланган шифолаш усули жуда секинлик билан Оврупода тарқала бошлайди.

Салб юришлари кезлари французлар қироли Андалус халифасига чопар юбориб, тажрибали шифокор юборишни илтимос қилган. Халифа қўшни мамлакат қироли илтимосини бажо келтириб, ўзининг шахсий шифокорларидан бирини юборади. Энди гапни шифокордан эшитинг: қирол бир рицарь ва бир хонимни даволашни буюради. Рицарнинг бир оёғи ўта шилиниб, кўкариб, шишиб кетган, қорасонга айланиш ҳавфи бор эди. Табиб уни шарқона усул билан даволаб, ҳавфнинг олдини олади. Хоним эса, ошқозон-ичак касаллигига дучор бўлиб, аҳволи ночорлашади. Табиб унга дори-дармон бериб, парҳез тайинлайди. У анча енгил тортади. Аммо муолажа тугамай қирол француз табибини чақириб, беморларни кўргазади. Табиб рицарга «Икки оёқ билан ўлишни истайсанми ёки бир оёқ билан яшашни истайсанми?» деган саволига йигит яшашни исташини айтади. Шунда у тўнка келтириб болта билан рицар оёғини чопади. Мўлжалдаги жой чопилмагач, иккинчи марта болта уриб тизза суягини чилпарчинлайди. Йигит тил тортмай ўлади. Аёлни кўриб «бунинг ичига шайтон кириб олган, уни ҳайдаш керак» дейди. Саримсоқ пиёз сувини туз билан ичиради. Хоним ўлаёзади. Шайтонни бошқа йўл билан чиқармоқчи бўлиб сочини қиради. Мияси усти терисини кесиб, мия суягини салиб шаклида очади ва кесилган жойга саримсоқ пиёз билан туз ишқайди. Хоним ҳам бундай муолажадан тўппа-тўғри нариги дунёга равона бўлади. Араб шифокори Испанияга қайтади. Оврупода медицина фани, айниқса, умумий савия қандай эканлигини испаниялик араб Ҳисом ибн Мунқис асаридан олинган юқоридаги парча яққол характерлайди. 1279 йили «Қонун» Римда Натан та Меата томонидан тўлалигича яҳудий тилига ағдарилади. Ибн Сино номини таржимонлар ўз тилларида Абен Сена деб ёзадилар. Бу ном оддий тилда Авен Сина шаклида қўлланилиб, лотин транскрипциясида Авиценна бўлган. Бизнинг тушунчамиздаги касалхоналар Оврупода фақат 1500-йилларда ташкил топади. Улар беморларни Ибн Сино ва ар-Розий усуллари билан даволайдилар. «Ал-Қонун», 1500-йилгача ҳали китоб босиш иши эндигина амалга оширила бошлаган даврда 16 марта чоп этилади. Бу XVII аср охиригача Оврупода ягона қўлланма ва дарслик сифатида қўлланилган.

Математика соҳасида Сильвестр II бошлаган ишини XII асрда батлик Аделярд давом эттиради. У Евклиднинг «Элементлар» ва Хоразмийнинг арифметикага оид асарини лотин тилига ағдарди. Аммо бу соҳани тараққий эттирувчи ҳеч ким бўлмади. Испаниялик яҳудий Альфонс 1110-йили инглиз қиролининг шифокори сифатида хизмат қила туриб Шарқ тиббиёти, астрономия ва бошқа фанлар ютуқлари ҳақида инглиз жамоатчилигини хабардор қилади ва уларда қизиқиш уйғотади. Альфонснинг таъсири остида Англияда астрономия ривож топади. Роберт Гроссетесте Шарқ олимларининг лотин тилига ағдарилган асарлари билан танишиб, улар таъсири остида табиат ҳодисаларини изчил кузатиб боради ва борлиқнинг асосини математик принциплар ташкил этади, деган хулосага келади.

XII асргача юнон файласуфлари асарлари исавиядин арбоблари томонидан бу динга мослаштирилиб лотин тилига ағдарилган ва улардан черков мактабларида тил дарсликлари сифатида фойдаланилар эди. XII—XIII асрларга келиб Платон, Аристотель, Эпикур, Прокл, Птоломей, Евклид, Гален, Хипократ Александр Афродезийский асарлари билан арабий таржималаридан ағдарилган лотин нусхалари асосида танишадилар. Ҳайратда қолган оврупаликлар кўзи олдида ўз даври учун тарраққиётнинг юксак даражаларига кўтарилган Шарқ илм-фани, фалсафаси билан бир қаторда арабий таржималар орқали қадимий юнон фани ҳам гавдаланади.

Араб Испаниясидаги ҳаёт Оврупонинг қўшни мамлакатлари ҳаётидан мутлақ фарқ қилади. Жамиятнинг ҳамма табақалари ўзларига яраша фаровон ҳаёт кечирадилар, жон куйдириб ишлайдилар ва ўшанга яраша тўқ ҳаёт кечирадилар. Андалусларнинг ҳаёти ҳам бошқа халқлардан мутлақ бошқача. Овқатланишлари маълум тартибда, кийиниш ҳам йил фаслларига қараб, шаҳарларда модалар уйи, гўзаллик корхонаси, мусиқа, ашула, рақс мактаблари, одоб ўргатиш тўгараклари. Қўшни Шимолий Италия ва Жанубий Франция—Провансларда ўз маҳоратини кўрсатувчи санъаткорларнинг сайёҳ труппалари бўлган. Улар Шарқ санъати ва шеъриятини Оврупо мамлакатларига тарқатувчи ролини ўйнаганлар.

Андалус бошқа Оврупо мамлакатларидан фарқли ўлароқ ажойиб ҳашаматли биноларга бой. Обод ва озод ўлка. Боғзор, гулзор мамлакат бўлган. Оврупадан келган савдогар, меҳмонлар испан шаҳар, қишлоқларини кўриб, ҳайратга тушганлар. Қироллар, аристократлар эса андалусликлар ҳаётига тақлид қилишга уринганлар. IX—X асрлардаёқ Андалус ҳам ислом, ҳам Оврупо мамлакатлари билан иқтисодий алоқаларни йўлга қўяди. Айниқса, денгиз савдо йўллари кенг ривож топади. Андалус ҳунармандлари шуҳрати зебу—зийнат, гилам, мўйна, чарм, қоғоз, олтин—кумуш идишлар, ажойиб ипак матолар туфайли жаҳонга тарқалади. Испания билан қўшни Оврупо мамлакатлари ўртасида бундай алоқаларнинг ўрнатилиши улар халқлари тараққиёти учун аҳамияти катта бўлган. Франция, Италия, Англия, Олмония каби мамлакатлардан маданият ва билимга ташна ёшлар Андалусга келар, икки-уч йил араб тилини ўрганиб, маданий ҳаёт тарзини бироз ўзлаштиргач, мадраса— дорилфунунларда билим олар, Ватанларига қайтгач, уларни «маг» деб атаганлар. XII асрда араб дорилфунунларига тақлидан Парижда Сорбонна, Англияда Кембриж университетлари очилади. Аммо Шарқ мадрасаларидан фарқли ўлароқ уларда асосий диққат диний масалалар—теологияга, уни Шарқ илми таъсиридан сақлаб қолишга қаратилган. Андалусда дин, эътиқод масаласи бошқа ислом мамлакатларидаги каби ҳал этувчи роль ўйнамаган. Ҳамма шаҳар, туман ва қишлоқларда масжид — черковлар ёнма-ён бемалол иш олиб борган. Исломни қабул қилган испанлар ҳам кўп бўлган. Уларни «мувallад» ёки «мориск» деб атаганлар. Асрлар ўтиши билан Испания аҳолиси, хоҳ исавий, хоҳ мусулмон бўлсин, ислом араб тили туфайли Оврупо мамлакатларида бўлмаган энг юксак маданиятнинг ташувчиси бўлганлар.

Испанлар арабларга қарши озодлик кураши олиб борсалар-да саккизинчи аср иккинчи ярмиданоқ ҳар иккала халқ ўртасида дўстона муносабат ўрнатилади. Иккала миллат ва дин вакиллари ўртасида оила қуриш, шарқона урф—одатлар, кийим—кечаклар кийиш, араб армияси ва давлат идораларида хизмат қилиш одат тусига кирган эди. Испанлар аста-секин миллий хусусиятларини йўқотадилар. Бу ҳақда кордоваликда исавия дини арбоби, Реконкиста ташкилотчиларининг бири Альваро 854-йили ўз асарида шундай ёзади: **«Менинг маслакдошларим арабларнинг достонлари ва турли асарларини ўқишни жуда ёқтирадилар: ислом дин арбоблари асарларини рад этиш учун эмас, балки араб тилини тўғри талаффуз этиш ва ҳамма нозик томонларини ўзлаштириш учун ўқиб, ўрганадилар. Муқаддас китобларга лотинча ёзилган шарҳларни ўқий олувчи бирорта одам борми? Уларнинг орасида ким «Инжил»ни, пайғамбарлар ва апостоллар ҳаётини ўрганади? Афсус, ўз истеъдоди билан бошқалардан ажралиб турган ёш исавийлар фақат араб тили ва араб адабиётини биладилар, холос. Улар араб китобларини катта иштиёқ билан мутолаа қилганлар, араб китобларидан ўз кутубхоналарини яратиш учун катта маблағ сарфлайдилар ва бу адабиёт ажойиб, бениҳоя гўзал деб сафсата уриб юрадилар... Агар уларга исавий китоблар ҳақида гапирсангиз нафрат билан «улар аҳамиятга молик эмаслар», дейдилар. Қандай бахтиқаролик! Исавийлар ҳатто ўз динлари, тилини ёддан чиқариб юбордилар. Орамизда ўз дўстига лотин тилида хат ёза оладиган мингтадан битта одамни аранг топа оласиз. Агар араб тилида ёзиш лозим бўлса, бу тилда бемалол сўзлашувчи ва зўр маҳорат ва назокат билан ёза оладиган одамларни кўплаб учратасиз. Шуниси қизиқки, улар араб тилида шеърлар ҳам ёзадилар, бу шеърларнинг баъзилари маҳоратда ҳатто араб шоирлариникидан ҳам устун туради».**

Ҳақиқатан ҳам, испанларнинг араблашуви шу даражага бориб етадики, ҳатто исавийларнинг муқаддас китоби Инжилини севильялик епископ Иоан араб тилига таржима қилади. Испанлар исавийча дуоларни арабча ўқийдилар. Чунки улар бошқа тилни тушунмаганлар. Ҳатто расмий черков қоғозлари ҳам араб тилида олиб борилган.

Христианлар ғалаба қозонган баъзи ўлкаларда ҳам юқоридаги ҳолат давом этади. Исавий қироллар XII—XIII асрларда ўз пулларини араб тили ва ёзувида зарб этадилар. Бу ўлкаларда испан ва араб мактаблари фаолият кўрсатган. XV асрда мамлакат бутунлай озод этилганидан кейин ҳам араб тили, ёзуви узоқ вақт истеъмолдан чиқмади. Испан тилида аммо, араб ёзувида кўплаб бадиий асарлар яратилади. Булар асосан Шарқ асарлари намуналаридир. Ҳозир ҳам уларнинг қўлёзмалари кутубхоналарда мавжуд. (Мадрид кутубхонасида «Юсуф ва Зулайҳо»нинг қўлёзмаси сақланмоқда). Араб сўзлари, тили элементларини ҳозирги замон испан тилида, айниқса, топонимикасида кўплаб топиш мумкин.

Оила, уй, ҳовли-жой, емак маҳсулотлари, маиший ҳаёт, қишлоқ хўжалиги, ирригация, ҳарб иши, ҳунармандчилик, савдо-сотиққа оид атамаларни испанлар араблардан олганлар. Ва бу сўзлар ҳалигача испан тилида муомалада. Мева, гул. ўсимлик, ранг, пойабзал, тақинчоқ, гилам, уй жиҳозлари номлари ҳам ҳозиргача араб атамалари билан юритилади. Буларнинг кўплари испанлар орқали француз ва италян тилларига ҳам ўтган, баъзилари умуман халқаро сўзларга айланган — адмирал, барка ва бошқалар. Денгиз хариталари даставвал шарқ олимлари томонидан тузилган. Испанлар орқали Оврупога ўтган. Оврупаликлар араб тилидаги жуғрофий асарлар билан танишмагунча, ер юзи фақат мусулмон давлати ва Оврупадан иборат, деб ўйлаганлар. Идрисийнинг «Нузхат-ал-муштоқ» «фи-ҳтироқ ал-офоқ» ёки «Китоб ал-ружжар» асаридан Хитой, Ҳиндистон ва Африка ҳақидаги маълумотларни биладилар.

Оврупадан Шарққа хомашё, ёғоч, қуллар «слев», яъни славянлар борса, шарқдан ҳашаматли, шукуҳли ҳаёт буюмлари, маданият маҳсуллари, қимматбаҳо матолар, атторлик буюмларини қироллар, етук аристократия учун етказилган. Шарқнинг таъсири иқтисод, ҳаёт тарзи, илм-фан, адабиёт, санъатдагина бўлмай, ҳатто исавия динига ҳам ўтган. Исавия дини шаклланаётган давр, яъни мелодий асрлар бошланишида Римда зардуштийлик дини, айниқса, митра (меҳр)га эътиқод кенг тарқалган эди. Бу диннинг яҳудийлик, буддизм, ва исавия, кейинчалик эса исломга таъсири кучли бўлган. Айниқса, нариги дунё ҳақидаги тушунча бошқа халқларга зардуштийликдан ўтган. Христианлар XII асрда «Меърожнома» испан тилига таржима этилмагунча нариги дунё ҳақида, жаннат, аъроф, дўзах ҳақида ҳеч қандай тушунчага эга бўлмаганлар. Нариги дунё ҳақидаги тасаввур оврупаликларга «Меърожнома» орқали ўтган. Ундан ташқари, черковларда қўнғироқ чалиш ҳам аждодларимиз динидаги ноқис қўнғироқдан ўтган. Исавия динига тааллуқли авлиёлар тасвирида бош қисмига муқаддаслик белгиси бўлмиш нимб (доира чизиқ) ёки нур сочилиш белгиси тасвирланади. Аслида бу белги зардуштийлик динига мансуб бўлган қуёш йўлбошчиси Митрага хос белги бўлиб, исавия черкови уни ўзлаштирган.

822-йили Кордовага Бағдоддан Зирийаб исмли хонанда ва бастакор келади. Бу одам Мовароуннаҳр ва Эрон маданияти, урф-одати ва санъати билан яхши таниш бўлиб, уларни Андалусда кенг ёяди. Зирийаб мусиқа, ашула, рақс, одоб, овқатлар пишириш тўгаракларини очади. Модалар уйи — гўзаллик хонаси ташкил этади. Яхши муомала, хулқ-атвор, қандай шароитда ўзини қандай тутиш каби одоб тартиб-қоидаларини тарғиб этади. **Оврупаликлар узоқ вақтларгача оддийгина озодагарчилик қоидаларини, ювиниш, тез-тез қўл ювиш, кийим алмаштиришни билмаганлар. Улар ҳатто қишин-ёзин бир хил кийим кийганлар. Буларнинг ҳаммаси уларга Шарқдан ўтган.** Испанияга чегарадош Франциянинг испан араблари ва исавийлари билан иқтисодий, маданий алоқаси кучли бўлиб, оддий кишилар у ёқдан бу ёққа саёҳатлар қилганлар. Маданият, айниқса, санъат учун чегара бўлмайди. Ўз-ўзидан маълумки, Испаниядаги маданият ютуқлари қўшни халқларга осонлик билан ўтган. У даврларда араб тили Испаниядан то Хитой чегараларигача бўлган ислом дунёси халқларини бир-бири билан алоқа воситасига айланади. Тил муштараклиги халқларнинг иқтисодий, маданий алоқаларини осонлаштирди. Тараққиёт жараёнини тезлаштирди.

Испания халифалигининг ҳамма ўлкаларида эришилган илм-фан, адабиёт, санъат меъморчилик ютуқларини Оврупо мамлакатларига ўтказиш воситачиси ҳам бўлган. X—XII асрлар Андалус маданиятининг энг гуллаган даври бўлди. Илм-фан, фалсафа, фиқҳ, шеърият, наср, санъат, меъморчиликда зўр истеъдод эгалари етишиб чиққан. Шоир Ибн Зайдун (1003—1071), файласуф—ёзувчи Ибн Хазм, (994—1064), олим-файласуф Ибн Рўшд (1126—1198), файласуф, адиб Ибн Туфайль (1110—1185), файласуф-мутасаввуф Ибн Арабий (1165—1240), яҳудий файласуф — олим рабби Моше бен Майман (1135—1204), саёҳатчи-тарихнавис Ибн Жубайр (1145—1228), Ибн Баттута (1304—1377), шоирлар ал-Муътадид (1012—1069), ал-Мўътамид (1040—1095), Ибн Аммар (1031—1083), Ибн Ҳамдис (1055—1132) ва бошқалар ижод этдилар.

Арабларгача бўлган Испанияда фақат оғзаки яратилган асарлар асосан ашулалар бўлиб, шеърият араблар билан бирга кириб келади. Бу даврда арабларда асосан шеърнинг икки тури — қасида ва муқиттоат мавжуд бўлган. Ҳар иккала жанр ҳам Андалусда тарқалади. Аммо кейинчалик IX—XII асрларда испан шоирлари анъанавий шеърлари билан бир қаторда Андалус поэзиясига хос бўлган зажал ва мувашшах, жанрларини яратадилар. Бу шеърлар мазмун бойлиги, турлилиги билан характерланади. Унинг асосий мавзуи муҳаббат, табиат ва маҳбубанинг гўзаллиги, дўстлик мадҳия, сатира, ҳаётдан завқланиш ёки зорланиш ва ҳоказолардан иборат эди. Бу давр Андалус адабиётига юксак маҳорат, ўта назокат ва айни вақтда ҳиссиётпарастлик характерлидир.

Зажал араб ва испан халқлари адабиёти элементларининг ўзаро бирлашуви натижасида шаклланган. Бу икки маданият маҳсулидир. Зажал кўпчилик ичида ашула сифатида куйлашга мўлжалланган бўлиб, асосий тўртликлардан иборат шеър ва бир байт нақоратидан ташкил топган. Зажал жанрида ижод этган шоирларнинг энг кўзга кўрингани Ибн Кузмон эди. Мувашшах ҳам зажал каби Андалусда шаклланган. Асосий мавзуи муҳаббат. Унда шоирга ҳомийлик қилган одамни мақташ деярли учрамайди. Бу жанр ҳам зажал каби байтлар асосига эмас, бандлар асосига қурилган. Ҳар иккала жанр намуналарида ҳам араб сўзларига аралаш ҳолатида испан сўзлари қўлланилиши мумкин эди. Мувашшах жанрининг асосчиси Муқаддам ибн Муъафа ал-Кабри эл-Сиэго, энг йирик вакили Абу Бакр Муҳаммад ибн Зуҳр эди. Кейинчалик бу жанр ҳамма араб мамлакатларида тарқалган.

Испан-араб шеъриятидаги ишқ мажозийгина эмас, балки кўп ўринларда қувноқ, жонли дунёвий ишқ. Маҳбуба ҳам жонли, аниқ шахс. Ишқ ва маҳбубага бўлган муносабат анча саёз, енгил-елпи, жисмоний гўзалликни мақташ ва ҳиссиётга кўп ўрин берилади.

Зажал шунчалик кенг тарқалган эдики, ҳатто машҳур мутасаввуф Ибн Арабий ўзининг сўфиёна қарашларини зажал шаклида ёзган ва улар мутасаввуфлар йиғинида хор сифатида куйланган.

Андалусда шеърий асарлар билан бир қаторда насрий асарлар, мақомат деб аталувчи ҳийлакор, айёр, тадбиркор шум боланинг саргузаштларини тасвирловчи ҳазил-мутойиба, ҳикоя ва қиссалар ҳам кенг тарқалган эди.

XII—XIII асрларда мақомалар, «Калила ва Димна», «Минг бир кеча» парчалари, айниқса «Синдбоднома», Будда ҳаётига боғлиқ бўлган «Варлаам ва Иосафат» ҳикояси лотин ва испан тилларига ағдарилади. Бу таржималарнинг умуман, Оврупо адабиёти, айниқса, француз ва итальян адабиётларига таъсири катта бўлган. («Новеллино», «Декамерон», «Гептамерон», «Тормеслик Ласарильо», француз фаблиоллари ва бошқалар). Шарқ адабиётига хос бўлган одоб, панд-насиҳатларга оид асарлар лотин ва испан тилларига таржима этилибгина қолмай XIII—XIV асрларда уларга тақлидан асарлар яратилганлиги фанда эътироф этилган. Аммо, Шарқ шеъриятининг Оврупо шеърияти, айниқса Жанубий Франция, Провансда ривож этган, Оврупадаги дастлабки дунёвий мазмундаги шеъриятга таъсири ҳақида гап кетганда оврупалик адабиётшунослар жону-жаҳдлари билан қарши чиқадилар. Ваҳолонки, ҳар иккала поэзия намуналарини муқояса қилиб чуқурроқ тадқиқ этиш, уларда умумий хусусиятлар борлигини тасдиқлади.

Ҳар иккала поэзияни илмий объектив тадқиқ этганимизда уларда мавзу, услуб умумийлиги, испан поэзияси билан танишувдан аввал Оврупода ишқий, умуман, дунёвий мазмундаги шеърият бўлмаганлиги, бўш жойда ҳеч нарса келиб чиқмаслиги, Прованс Испанияга чегарадошлиги, алоқанинг кучлилиги билан исботлаш мумкин. Ўхшашлик, айниқса, дастлабки Прованс шоири Гильом IX шеърлариданоқ бошланади. Олимлар Гильом шеърларини Ибн Кузмон шеърлари билан мисрама-мисра муқояса қилиб чиқиб, ўхшашликни аниқлаганлар.

Трубадур ва труверлар шеъриятидаги аёлга, муҳаббатга муносабат фақат Андалус поэзиясидагина эмас, балки умуман, шарқ шеъриятига хос хусусият эди: маъшуқанинг золимлиги, садоқатсизлиги, ошиқнинг ачинарли ҳолати, рақиб туҳмати ва ҳокозоларнинг ҳаммаси Оврупо адабиётига ёт хусусият эканлиги ва Шарқдан ўтганлиги аниқ. Буни ҳеч инкор этиб бўлмайди. **Юқорида айтганимиздек, илм-фан, фалсафа, санъат, меъморчилик, маданият, ҳаёт тарзи ҳаммаси Оврупога Шарқдан келганини тан олишга мажбур бўла туриб, шеъриятдаги таъсирини инкор этадилар.**

Шарқнинг Оврупога таъсири XVII асрнинг охири, XVIII асрнинг бошларигача давом этди, унинг натижаси Францияда ривожланиб кенг тус олган маърифатчилик ҳаракати, буюк адиб ва файласуфлар Монтеськъе, Вольтер, Дидро, Руссо, Бомарше, Даламбер, Ламетри, Хольбах, Хелвеций кабиларни дунёга берди.

Шарқда мўғуллар истилоси мамлакатларнинг майда ҳокимиятларига бўлиниб кетиши, улар ўртасидаги ўзаро низолар, Марказий Осиёнинг умуминсоний иқтисодий алоқадан четда қолиб кетиши минтақа халқлари тарихи жараёнини аввалгидан ўзгача йўлга буриб юборди. Агар Оврупо мамлакатларида янги ерлар, океан йўллари кашф этилиши иқтисодий тараққиётга, унинг натижасида аниқ фанлар ривожига олиб келган бўлса, Шарқ халқлари бу оламшумул жараёндан четда қолдилар. Шарқ донишмандлиги эндиликда инсоннинг ахлоқий, руҳий такомиллигига қаратилди.

Инсоният тарихида Шарқ ва Ғарб халқлари ҳеч қачон бир-бирларидан узилиб қолган ҳолатда яшамаганлар. Ҳаёт диалектикасига биноан бундай бўлиши ҳам мумкин эмас эди. Эндиликда илғор жаҳон фани олдида Шарқ ва Ғарб илм-фани, фалсафаси ютуқларини, яъни Ғарбга хос бўлган илғор техника тараққиёти ва Шарққа хос бўлган инсоннинг ахлоқий, руҳий камолоти, олий даражадаги юксалиш масаласи қўйилмоқда.

Фозила СУЛАЙМОНОВА.

• Ўзбекистон ва жаҳон •

ҲИНД СОРИ ЮЗЛАНДИМ...

Муҳаммад АЛИ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Бизнинг самолётимиз муаззам Осмённинг баланд осмонида яшиндай парвоз қилиб боради. Пастда оппоқ булутлар, булутлар пардаси ичра нотаниш диёрлар, шаҳарлар, қишлоқлар кўриниб қолади. Мана, Ҳимолай тоғларидан ҳам ошиб ўтибмиз, мангу яшил тропик ўрмонлар макони ҳам ортда... Энди Ганга водийси бошланади, демак бизнинг қўнар жойимиз — Ҳиндистоннинг пойтахти Деҳли шаҳрига яқин қолди. Уч соатча давом этадиган парвоз вақти тугаб бормоқда, аммо Тошкентдан чиққандан бери борлиғини чулғаб олган олис, афсонавий Ҳиндистон хаёлининг ниҳояси йўқ...

Гарчи Ҳиндистон адабиёти, маданияти, тарихи билан кўпдан қизиқиб келсамда, бу — менинг Ҳиндистонга қилган биринчи сафарим эди. Бундан йигирма йиллар муқаддам, қадимги ҳинд эпоси «Рамаяна» таржимаси асносида ҳинд маданияти, адабиётига оид кўп китобларни мутолаа қилдим, сўраб-суриштирдим, Ҳиндистон ҳақида тасаввурим кенгая борди. Хаёлимда афсонавий диёр турли кўринишларда жонланар эди. Лекин эшитган бошқа, кўрган бошқа экан. Табиийки, кўпдан кўришга орзуманд бўлган юрт тупроғига илк бор қадам қўйиш туйғусидан қаттиқ ҳаяжонда эдим. Самолётимиз Деҳлининг «Палам» ҳарбий аэродромига қўнди. Соатимга қарадим: ўн бешдан ўттиз дақиқа ўтибди. Президентимиз Ислом Каримов бошчилигидаги Ўзбекистон делегациясининг Ҳиндистонга давлат ташрифи бошланди.

Юртимиздан чиққанда қишнинг ўртаси эди, бу ерда эса ёз экан, ҳаво иссиқ, қуёш чарақлаб турибди. Ҳиндистон Президенти Шанкар Даял Шарма, мамлакат Бош вазири Нарасимха Рао Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовни қарши олар эканлар, чеҳраларидан табассум аримасди. Биз машҳур ва ҳашаматли «Раштрапати Бхаван» саройида турардик. Тантанали қабул, аниқроғи, кутиб олиш маросими давом этарди. Икки давлат мадҳиялари янгради, юксак мартабали меҳмон шарафига фахрий қоровул саф тортди, гижинглаган отлар ер депсиниб ўтишди, замбаракларнинг тантанавор садолари еру осмонни тутди...

Ҳа, бу кўҳна шаҳар, Деҳли, бу муҳташам майдон кўп сиру синовлар гувоҳи кўп, буюк зотларни кўрган. Бу тупроқ ғаройиб тарихий воқеалар шоҳиди бўлган. Ахир, Одам ато ҳам жаннатдан қувилганда Сарандиб тоғларига тушган экан, у тоғлар эса Ҳиндистон жанубида Ланка оролида жойлашган... Бу ерда милоддан аввал икки мингинчи йиллар охирида «Ведалар» дунёга келди. Уларнинг ёшини аниқ айтиш мушкулдир, аммо бу адабиёт Юнонистон ва Исроил адабиётларидан кўҳнароқ... Ведалар, ҳар ҳолда, инсон тафаккури ижод этган ва ҳозир қўлимизда бўлган энг қадим бадиий ҳужжатлардан биридир. Бу ерда оламга машҳур эпослар «Махабхорат» билан «Рамаяна» яратилди. Бу ерда Маурия, Кушонлар, Гупталар, Чолукия, Раштракут ва Шунга сингари сулолалар даврон сурган, тарих йўлларида бир-бирлари билан тахт алмашишган. Бу ерда Будда туғилган, унинг таълимоти шу ердан оламга тарқалган. Бу ерга Искандар Зулқарнайн, Маҳмуд Ғазнавий, Амир Темур, Заҳириддин Муҳаммад Бобур қадамлари теккан... Бу ерда буюк Абу Райҳон Беруний яшаган ва ўзининг жаҳонга машҳур бўлган «Ҳиндистон» китобини ёзган. Ота-боболари Шаҳрисабз туркларидан бўлган улуғ Амир Хусрав Деҳлавий таваллуд топган мўътабар шаҳар бу... Шундай кўҳна масканда юз бераётган бу тантана, юртбошимизга кўрсатилаётган бекиёс иззату икромдан, ҳурмату эҳтиромдан ҳаммамиз ҳайратда эдик, пештоқларда балқиб турган байроқларимиз кўнгилларга фараҳ соларди.

«Раштрапати Бхаван» — Ҳиндистон Президенти саройи — бир неча қасрлар силсиласидан иборат маскан экан. Икки давлат Президентларининг учрашувлари, мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар ҳақидаги фикрлашувлар шу масканда кечди. Удум бўйича, олий мартабали меҳмонлар шу саройда истиқомат қилишади. Ана, жанубий қанотдаги қаср пештоқида Ўзбекистон давлатининг байроғи ҳилпираб турибди. Бу ерда юртбошимизнинг боргоҳи жойлашган.

Президент саройининг ҳайҳотдай ҳовлисида турар эканман, кўнглим аллақандай ғурур туйғусидан тўлқинланиб кетди. Бу ғурур бир юз ўттиз йил мустамлакада яшаган ва ниҳоят ҳур бўлиб дунё бағрини очиб бораётган Озод Ватан фуқаросининг ғурури эди. Ахир, Ҳиндистондек улуғ бир мамлакат Ўзбекистонга — менинг Ватанимга дўстона қўл бермоқда, дунёда аҳоли нуфуси жиҳатидан иккинчи ўринда бўлган мамлакат менинг мамлакатимга хайрихоҳлик кўргазмоқда, таниб олмоқда. Ўзбекистон Президенти ўтган йили жаҳоннинг буюк ва нуфузли давлатларига сафар қилди, бу олқишларга сазовор бир иш-дир. Мен Германия, Франция ва Буюк Британия давлатларига қилинган ташрифларни назарда тутмоқдаман. Оврупонинг қоқ юрагида жойлашган бу мамлакатлар бир пайтлар Оврупо халоскори бўлган буюк зот Амир Темур Ватани билан дўстлашишга, ҳамкорлик қилишга тайёр эканликларини аён этдилар. Буларнинг барчаси Ўзбекистон давлатининг обрў-эътибори ортиб бораётганини кўрсатиб турибди. Мустамлака юртини озод кўриш орзусида қалам тебратиб, бу орзусини шеърларга кўмиб юрган бир шоирнинг кўнгли фахру ифтихорга тўлмай илож йўқ!..

«Агар Ер юзида одамзод пайдо бўлгандан бери барча инсонларнинг орзулари муҳайё, жо-бажо мамлакат бор бўлса, бу Ҳиндистондир», деб ёзган эди машҳур француз адиби Ромен Роллан. Ҳиндистон сирли бир диёр, ғаройиб табиатли, бекиёс иқлимга эга. Жаҳоннинг жуда кўп шоир ва адиблари бу юртга талпинганлар. Ҳаттоки машҳур сайёҳ Христофор Колумб ҳам Ҳиндистонга йўлга чиққан, аммо адашиб Американи «очиб» қўйган. Бу шундоқ.

Деҳлининг гўзал ва муҳташам меҳмонхоналаридан бири «Тожмаҳал» деб аталади. Ҳиндистон саноатчилари уюшмаси президенти Жамшид Годриж юртбошимиз шарафига зиёфат берди. Уюшма Ҳиндистонда катта нуфузга эга, тарихи ҳам узоқ: 1895 йилда бешта муҳандислик компанияси қўшилиб, Калькутта шаҳрида уюшма ташкил қилишди. Ҳозир уюшманинг 19 идораси бор, шундан иккитаси — четда, Лондон билан Цюрихда, бош идора Нью—Дели шаҳрида. Уюшма давлат ташкилоти эмас. Бу ерда ишбилармон ва тадбиркорлар ўзига тўқ одамлар, сарватмандлар тўпланишди. Ислом ака сўзга чиқиб, қоғозга қарамай, Ўзбекистоннинг бугунги иқтисодий аҳволи ҳақида, тезроқ иқтисодий ҳамкорликка юз буриш тўғрисида завқ билан гапирди ва сўзининг охирида бундай деди:

— Ўзбекистонга бормоқчи бўлган тадбиркорларга энг биринчи кўмакчи ўзим бўламан. Бошқалардан фарқим шуки, мен бепул ёрдам бераман!..

Бу гап барчага ёқиб тушди. Шундан кейин сўзга чиққан ҳар бир тадбиркор, ўз сўзида албатта, ана шу «бепул ёрдам»ни эслаб ўтди ва мен бу ерда ўтирганлар ҳар бир тийиннинг ҳам қадрига етадиган тадбиркорлар эканлигини англадим. Уларда юртимизга нисбатан қаттиқ қизиқиш уйғонди. Хусусан, Жамшид Годриж яқин кунларда Тошкентда ўз идорамизни очамиз, деб гапирди.

Жавоҳарлаъл Неру университети Ҳиндистонда энг номи чиққан олий ўқув юртларидан саналади. Матбуотда бу ерда бўлиб ўтган учрашувни ўзбек — ҳинд дўстлиги байрамига айланиб кетди, деб таърифланди. Университет саройи муаллимлар, талабалар билан лиқ тўла эди. Шунингдек, бу ерда Ўзбекистондан келган ва университетда сабоқ олаётган талабалар ҳам иштирок этишарди. Президентимиз Ислом Каримовга ҳуқуқшунослик доктори фахрий унвони берилди, бу ҳиндистонлик дўстларнинг халқимизга билдирган катта ҳурмат нишонаси эди. Кейин Ислом ака сўз олди, у яна ҳеч қандай қоғозга қарамади ва олис тарихимиз, маданий алоқалар, маънавиятимиз илдизлари хусусида самимий гапларни айтди:

— Халқларимиз ўртасида маданий алоқалар жуда ҳам мустаҳкам бўлган. Бу дўстликнинг бошида Абу Райҳон Беруний, Заҳириддин Муҳаммад Бобурлар туради. Уни янада ривожлантиришимиз керак. Маънавий илдизларимиз ниҳоятда чуқур. Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Хожа Аҳмад Яссавий, Баҳоуддин Нақшбанд сингари улуғларимиз кўп. Улуғ тарихимиз бор. биз тарихимизга янги кўз, янгича назар билан боқишимиз зарур... Тарихий шахсларга берилган баҳоларни бир-бир назардан ўтказиш лозим...

Ҳа, фозилу фузало олдига қўйилган ўринли талаб бу. Мисол учун, «Буюк Мўғуллар» иборасини олайлик. Бу Бобур ва унинг авлодларига берилган ғаройиб ном, атама. Нечундир хорижда, Ҳиндистоннинг ўзида ҳам Бобурийларни шундай аташади. Бу ибора аслида Чингизхон ва ундан кейинги ҳоқонларга тегишли. Машҳур тарихчи олим В. В. Бартольд ўзининг «Оврупо ва Россияда Шарқни ўрганиш тарихидан» асарида бу ҳақда шундай ёзади: «Оврупoликлар, Темурни ва унинг ўғиллари ҳамда набираларини мўғулдан тарқалган ҳисоблаб, Бобур салтанатини аташ учун «буюк мўғуллар» деган ном тўқидилар...» «Буюк мўғуллар» иборасининг Бобурийларга нисбатан нотўғри эканлигини Бобур шажарасини кузатганимизда аниқ билиб оламиз: «Бобурнома»дан олинган парчага эътибор беринг: Бобурнинг отаси Умаршайх мирзо «...Султон Абусаид мирзонинг тўртинчи ўғли эди. ...Султон Абусаид мирзо Султон Муҳаммад мирзонинг ўғли эди. Султон Муҳаммад мирзо Мироншоҳ мирзонинг ўғли эди. Мироншоҳ мирзо Темурбекнинг учунчи ўғли эди...» Энди бевосита Темурбекнинг ўзига келсак, у доимо мўғулларга яқинлашишни орзу қилиб юрарди, ўзи зинҳор мўғул бўлмаган. Шу сабабдан мўғул хонининг қизи Сароймулкхонимга уйланиб, мўғулларга «кўрагон» — куёв бўлди. Бу ерда ортиқча изоҳга ҳожат бўлмаса керак, лекин ўша инглизларнинг кўп китобларида кетган хатолик оқибатида Бобур эмас, ҳатто Амир Темурни ҳам баъзан мўғул дейишгача борадилар. Масалан, Жавоҳарлаъл Неру ўзининг «Ҳиндистоннинг кашф этилиши» китобида бир жойда Амир Темурни турк миллатидан, дейди, бошқа жойда эса уни «турк ёки турк—мўғул» деб атайди. Юртбошимизнинг тарихий шахсларга берилган баҳоларни назардан ўтказиш лозим, деганида катта ҳақиқат бор. Бари учун ўзимиз ёнишимиз керак, ўзимиз куйишимиз керак. Қанча тез бўлса, шунча яхши.

Университет ректори жаноб Хаскар Ислом Каримовга чуқур миннатдорчилик билдириб: «Туркий халқлар учун илк марта Ҳиндистонни буюк Абу Райҳон Беруний кашф этган эди, иккинчи марта эса Сиз кашф этдингиз!» деган сўзларни айтди. Қарсаклар янгради. Ислом ака ушбу университетда ўзбек тили ва адабиёти бўлимини, Тошкентда эса Ҳиндистон маданият марказини очиш ҳақида таклиф киритди. Таклиф мамнуният билан қабул қилинди.

Ташриф давомида олтита муҳим ҳужжат имзоланди, уларда иқтисодий ҳамкорлик, маданият, фан-техника, алоқа соҳалари назарда тутилган. Шунингдек, ўзбек савдо уйини Ҳиндистонда, ҳинд савдо уйини Тошкентда очиш, ўзбек—ҳинд қўшма банкини ташкил қилиш масалалари ҳам муҳокама этилди. Булар кўрилган масалаларнинг айримлари холос.

«Жаҳонда юз бераётган воқеалар ва умумий манфаатлар, — деб ёзган эди Жавоҳарлаъл Неру бундан эллик йил аввал Ҳиндистон ҳақидаги китобида, — Осиё мамлакатларини бир-бирига томон юз буришга мажбур этмоқда. Оврупо ҳукмронлиги даври ёмон туш каби хотирдан кўтарилиб бораётир... Ҳеч қандай шубҳа йўқки, яқин келажакда Ҳиндистон ҳозир Хитой билан яқинлашганга ўхшаш, Эрон билан ҳам яқин ва дўст бўлиб кетади...». Ҳиндистоннинг буюк давлат арбоби агар китобини бугун битганида, албатта, «Эрон» сўзидан кейин қувонч билан «Ўзбекистон» сўзини ҳам ёзиб қўйган бўларди.

Она юртга қайтар эканмиз, Бобур мирзони эсладим. Она юрт соғинчи адои тамом қилган улуғ Шоир ва Инсон... Биз эса юртимизга қайтмоқдамиз, она юртимизга! Жаҳонда яккаю ягона, суюкли ва ардоқли Она-Ватанимизга, Ўзбекистонимизга! Энди борлиғимни гўзал Ўзбекистоннинг хаёли чулғаб олган, унинг ниҳояси йўқ... Агар ижозат бўлса, Бобур мирзонинг машҳур сатрларини хиёл ўзгартириб айтиш мумкин бўлса, айтсам дейман. Мана улар:

Ўз ерни суйиб,
Ҳинд сори юзландим,
Шукрким, нечоғ дил
оролиғ бўлди...

Тошкент—Деҳли—Тошкент.
1994 йил, январь.

• МУНОСАБАТ •

ҚАРНАБОТА БИЗНИ КЕЧИРАРМИКАН?

Қарнаб деган жойни кўпчилик билади. Бу ерга табаррук, буюк кишиларнинг қадами етган. Кексаларнинг таърифича, қишлоқ қадимда Мулки ҳур деб тан олинган. Унинг аҳолиси ҳар хил майда юмушларга жалб этилмаган, солиқ, ўлпондан озод қилинган. Бу ерда зобитлар, лашкарбошилар, сипоҳилар тайёрланган.

Надоматлар бўлсинким, кейинги пайтларда қишлоқдан келадиган ҳар бир хабардан юрагим безиллайдиган бўлиб қолди. Айниқса, Янги йил оқшомидагиси...

— Эшитдингизми, кеча Ғолибнинг уйидан музлатгичини ўғирлаб кетишибди!

— Э, уни қўйинг. эшигимнинг тагидан бешта қўйимни ўмаришибди...

— Бизникидан эса тандирга димлаб қўйилган қўйни хомлайин кўтариб кетишипти!

Ҳайратдан, даҳшатдан ёқамни ушлайман. Ёраб, бу не ҳол?!

Уч йил чўпон бўлиб ўн йилга қариган, беш ойдан бери йўқолган 60 бош қўйини тополмай карахт бўлиб қолган укам Абдувалига қарайман. Боши — хам, дилида — ғам.

— Ака, кеча яна қирқта қўйимни ўғирлаб кетишди...

Ахийри, оғайнилар оёққа турдик. Ўғрилар қишлоқдаги нуфузли муаллимнинг фарзандлари эканлигини билганимда вужудимга титроқ тушди. Биз қачонгача бир-биримизнинг мулкимизни ўғирлаймиз, айтинглар, қачонгача?!

Укамнинг эса алами тилининг учида:

— Ака, топшираман, шу касофат қўйларни. Жонимга тегди, ўғри пойлаб юриш, биласизми, жонимга тегди!

Ҳа, ҳа, тўғри айтаяпсиз, гап укамда эмас. Айтишларича бу ҳол кўпчиликнинг жонига теккан. Ҳатто, баъзи катта чўпонлар ҳам ўғирликни касб этганмиш.

Раҳматли Меҳнат Қаҳрамони Равшан ака Саидов 60 бош қўйини ким ўғирлаганини билмай оламдан ўтиб кетди. Эҳе, қайси бирини айтай? Қизиқ, бу ҳол воқеаларда хўжалик раҳбарлари томошабин бўлишади. Ўғри билан жабрланувчи «келишиб» олишади. Гап участка милиционеригача етиб бормайди. Етиб борганда ҳам ўғрининг топилиши гумон. Қизиқ, қишлоқдаги участка милиционери ўз раҳбарларига воқеалар ҳақида қанақа рапорт ёзаркин? Шу ҳақда ҳеч қизиқиб кўрганмисиз?! Наҳотки, у бундай воқеалар менда қайд этилмаган, деган баҳонани рўкач қилса!

Йўқ, мен бу билан милиция ходимини айбламоқчи эмасман. Чунки сизлар уни жим юришга «мажбур қиласизлар». Молингизни қайтариб берса, ўғрини кечириб юборасиз. У эса мулкингизга яна тажовуз қилади. Билса ҳазил, билмаса — чин, дейди. Бундай ишларни жазосиз қолдириш жиноят томирининг илдиз отишига олиб келишини наҳотки тушуниб етмаймиз!

Нурота билан Қарнабота чашмасининг балиғи бир хил дейишарди. Эҳе, қанақа табаррук саналарди бу чашма! Эҳтимол, шаккоклигимиз Худога ҳам ёқмаган. Негаки чашма кўзининг тинганига ҳам ўн йилдан ошиб қолди. Бу нарсадан хулоса чиқариш пайти келмадимикин?

Биламан, бугунги кўнгилсизликларга ўзимиз айбдормиз. Қаранг, Исмоил акадан кейин хўжалигимиз, умуман қишлоғимиз раҳбарга ёлчидими? Йўқ. Чунки арзимаган гап учун катталарнинг устидан ёзишни одат қилиб олдик. Ёзавердик, ёзавердик. Хўжалик эса ўтиравердu, ўтиравердu. Тарафкашлик авж олди. Хўш, бундан ким наф кўрди? Фақат четда ёмон от чиқарганимиз қолди. Шу боис ўтган йилда ҳам хўжалик қарзга ботиб қолди.

Биримиз икки бўлмади. Маҳаллий раҳбарлар эса бир амаллаб куни ўтишини ўйлайди. Ахир, улар ҳам ўзимизнинг орамиздан чиққан-да! Натижада йиллар давомида қишлоқда дурустроқ иморат қурилмади. Аксинча, борлари ҳам харобага айланди.

Хабарингиз бор, қариганда Шарофат момонинг кўзлари кўрмай қолдилар. Болам, дедилар у киши бир куни, менику кўзим очилмас, аммо бир амаллаб катталарнинг кўзини очиб қўйинглар. Одамлар айниб бораяпти...

Азиз қишлоқдошлар! Сиз ҳар гапнинг бирида Қарнабдан унча олим, бунча раҳбар чиққан, деб фахрланиб юрасиз. Хўш, нега ўша олиму фузалоларни ёрдамга чақирмайсиз? Ёқасидан ушлаб, қишлоққа олиб келмайсизми, дардингизга шерик қилмайсизми уларни?! Тушунтириб қўйинг уларга, тўйда ваъз ўқишу, жанозада қатнашиш билан ҳамқишлоқлар олдидаги қарзни узиб бўлмайди.

Хуллас, Ўзбекистоннинг турли бурчакларида қарнабликлар яшаётганлигини ҳисобга олиб, ушбу хатни газетада чоп этишга жазм этдим. Ва сўзимнинг охирида мазкур қораламани ҳукмингизга ҳавола этаман:

Шарофат момонинг айтганлари
(Бувим Шарофат Нарзи қизининг хотирасига)

Омон кунда васиятга сўз тутдим,
Бу лаҳзани, болагинам, кўп кутдим.
Кетаяпман юрак-бағрим бус-бутун,
Бўтам, энди сенга берсин умрни.
Бу дунёнинг армонлари кўп экан,
Авлодлари, нолонлари кўп экан,
Ростидан ҳам ёлғонлари кўп экан,
Чидармикин синовларга бардошинг!
Мард устага неварасан, унутма,
Нокас, ношуд, нопокларга қўл тутма,
Номардлардан асло мурувват кутма,
Бўтам, сени йиқитмасин қутқулар.
Шоир эдим, ёзолмадим шеъримни,
Эртак айтиб овунтирдим кўнглимни,
Қалбим очдим, очолмадим кўзимни,
Бўтам дилинг туйғуларга кўмилсин.
Қайда бўлма, аймоғингни йўқлаб тур,
Чашмалару яйловингни йўқлаб тур,
Ота юртинг — Қарнабингни йўқлаб тур,
Элу юртга муҳаббатинг сўнмасин.
Эвоҳ, Қарнаб бугун тилка порадур,
Булоқларин кўзи тиниб борадир,
Яйловларнинг бағри нечун қорадир!
Бўтам, кўз ёш сўнгги чора бўлмасин.
Мулки Ҳур деб танилгандир бу макон,
Бугун нечун талангандир бу макон,
Бугун нечун аламдадир бу макон,
Бўтам, элга чора топмоқ керакдур.
Чора топмоқ ўғлонларга ярашар,
Мард, баҳодир полвонларга ярашар,
Сенинг каби Фармонларга ярашар,
Ўз элингга фарзанд бўлгин ўғлоним...

Ҳурмату эҳтиром ва катта умидлар билан Фармон ТОШЕВ.

БОЛАЛАР ДАСТУРХОНИГА

Деновдаги «Ҳазорбоғ» давлат хўжалиги мурувват кўрсатди.

Вилоят болалар уйига бир тонна лимон ва 50 килограмм ёнғоқ совға қилди. Туман ҳокимлиги бўлса, мактаб-интернатни иккита чўғдек гилам билан сийлади. Шунингдек, воҳанинг оқсоқолларидан бири — вилоят касаба уюшмалари кенгашининг раиси Ҳ. Шарофиддинов болалар дастурхонига 30 килограмм асал армуғон этди.

Олимжон УСАНОВ.

СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН

«ТУРКИСТОН АЁЛЛАРИДА КЎП ХИСЛАТ БОР»

— Шундай деди таниқли шоира, Андижон вилояти хотин-қизлар қўмитаси раиси Турсуной Содиқова. Тошкент вилояти хотин-қиз фаоллари билан бўлган учрашувда. Шунда беихтиёр «Онангга, онангга ва яна онангга, сўнг отангга яхшилик қил» деган ҳикмат ёдимга тушди.

Тошкент вилояти хотин-қизлар қўмитаси ташаббуси билан «Соғлом авлод учун» мавзуига бағишлаб ўтказилган анжуманда Турсуной Содиқова Андижон вилояти хотин-қизлари меҳнат фаолиятидаги ибратли юмушлар, оилани мустаҳкамлаш, ёшлар тарбиясига оид оммалаштирса арзигулик ишлар хусусида тўпланган тажрибаларни ўртоқлашди.

Қўмита ЮНЕСКО томонидан қарори билан 1994 йилнинг «Оила йили» деб эълон қилингани боис турли мавзуда учрашувлар, кўрик-танловлар режалаштирилганини таъкидлади.

Сўзини давом эттириб, у хотин-қизларни ижтимоий ҳимоя қилиш, ёшлар билан ишлаш, болаларни тўғри тарбиялаш, балоғат ёшига етаётган қизларни оила кўришга тайёрлаш бош масала эканлигини ҳам уқтириб ўтди. Вилоятда «Нодира» мукофоти таъсис этилган. У, она ва бола ўлимига йўл қўймаган шифохона, болалар, дам олиш уйлари ва туманда ободончиликни намунали ташкил этган туманга берилади.

Ўқув юртлари, мактаб ва муассасаларда, ҳатто ҳарбий қисмларда ёшларга «Одобнома» бўйича дарслар уюштириляпти. Хотин-қизлар ташаббуси билан вилоят газеталарида «Оила» мавзуида энг яхши ёритилган мақола муаллифларига мукофотлар таъсис этилди.

Андижон вилояти хотин-қизлар қўмитаси иш тажрибасини баҳам кўриш ва ўзаро фикр алмашиш мақсадида туманларда учрашувлар бўлади.

Қизиқарли учрашувда Ўзбекистон Президенти девонининг масъул ходими М. Қирғизбоев, Тошкент вилояти ҳокими муовини Б. Махситовлар иштирок этишди.

Эркин ЭСИРГАДИЕВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

ЖУРНАЛИСТ АДОЛАТ УЧУН КУРАШАДИ

Ўзбекистон журналистлар уюшмаси мукофоти совриндори, «Тошкент ҳақиқати» газетаси ижтимоий адолат ва маъмурий органлар бўлими мудири, ҳамкасбимиз Эсон Қосимов 50 ёшга тўлди. «Ўзбекистон овози» жамоаси қуйида жамоатчи мухбиримизнинг у билан бўлган суҳбатини эътиборингизга ҳавола этиб, унга ижодий камолот тилайди.

— Эсон ака, биз сизни меҳр-мурувватга муҳтож одамлар ва уларнинг хилма-хил тақдирлари ҳақида ёзилган кўплаб мақолаларнинг муаллифи сифатида биламиз. Айниқса, сизнинг машҳур ногирон мусаввир, марҳум Рауф Аҳмедов, ўзбек ёзувчилари асарларини рус тилидан ўзбек тилига моҳирлик билан таржима қилаётган матонатли қиз Муҳаббат Мирзаева, 20 йилдан бери тўшакдан турмай ижод этаётган шоир Рустам Раҳмонов ва бошқа кўплаб кўнгли синиқ кишилар тўғрисида ёзган мақолаларингизни ўқиганмиз. Бу мақолалар шов-шувга сабаб ҳам бўлган эди...

— Журналист ҳамиша кимгадир ёрдам бериш, адолатни юзага чиқариш учун яшаши керак. Мен кўпинча «Одамлар ва тақдирлар» рукни остида мақолалар ёзаман. Журналистнинг иши қизиқ-да, баъзида кутилмаганда кашфиётларга дуч келади. Масалан, бундан икки йил олдин менга Янгийўлдан телефон қилишиб, «шов-шув»ли мақолага мавзу борлигини айтишди. Бордим. Келишилган жойда кексайиб қолган бир киши билан учраштирдилар. Қарангки, у бутун араб мамлакатларида донг таратган, хориждаги туркистонликларнинг пири, Қуръони каримни биринчи бўлиб туркийга ўгирган Саид Маҳмудхон Олтинхон тўра ат-Таррозийнинг ўғли экан. Маълумки, Олтинхон тўра диндорлар қувғин қилинган йилларда бола-чақаси, турмуш ўртоғини ташлаб хорижга ўтиб кетишга мажбур бўлган. Зиёвуддин қори Бобохонов Маккаю Мадинага зиёратга борганда оиласи тақдирини билиб беришни сўраган. Зиёвуддин қорининг ташаббуси билан Олтинхон тўранинг ўғли ва қизи топилган. Ўғли отаси билан Туркияда учрашган. Кейинчалик Олтинхон тўранинг Сирғали туманида яшайдиган қизи Саида опа зиёратчилар таркибида Саудия Арабистонига бориб, ўлим тўшагида ётган отаси билан кўришган. Бу ҳақда «Қизингиз келди, отажон...» сарлавҳали мақоламда батафсил ҳикоя қилганман.

— Сизнинг «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида босилган «Турсуной фожиаси» сарлавҳали мақолангизни ҳам ўқиганмиз. Мақолани ёзишга нималар сабаб бўлган эди?

— Турсуной Охунова синглиси Хайри опанинг турмуш ўртоғи Камолиддин

Иномиддинов анчадан бери ҳар учрашганимизда «Опамизни ёддан чиқариб юборишди, унинг бюсти ўрнатилган майдон қаровсиз ҳолда ётибди», дерди. Шунда бир пайтлар бутун дунёга машҳур бўлган Қаҳрамон аёл ҳақида мақола ёзиш фикри туғилди. Камолиддинларникига бордим, анчагача суҳбатлашдик. Турсунойнинг кексайиб қолган онаси бемор. «Қизимни қайтариб беринглар» деган сўзларни узлуксиз такрорлар экан. Қарангки, бир пайтлар ҳамиша гавжум бўлиб турадиган Турсунойнинг данғиллама хонадони бугун ҳувиллаб ётибди, у узоқ йиллар раҳбарлик қилган бригада дала шийпонидан файз кетган.

Мақола чиққандан сўнг жуда кўп хатлар келди.

Ҳа, нотўғри сиёсат сабабли содда хотин-қизларимизни довдиратишди, тракторга миндиришди, атрофларида қарсак чалишди. Турсунойчиларнинг кўпчилиги майиб бўлди, баъзиларининг сочларини шпинделлар ямлаб кетди.

Мақоладан сўнг Т. Охунова бюсти ўрнатилган майдон тартибга келтирилди, бюст таъмирланди, бу ер яна зиёратгоҳга айланди. Яқинда Чиноз тумани хотин-қизлар кенгаши туман ҳокимияти билан биргаликда Турсуной Охунова жамғармасини ташкил этди.

Хуллас, одамлар учун яшасанг, ногиронларнинг дардига малҳам бўлсанг, ёзган мақоларинг туфайли хонадонларнинг қувончлари қайтиб келса, кам маошга кўз нурингни тўкиб, асабларингни қақшатиб ишлаётганинг ҳам билинмайди.

— Республикамиз мустақилликка эришгач, газета ва ҳафтаномалар ҳам мустақил бўлди. Сизнингча мустақилликнинг журналист, матбуот ходимлари учун қандай аҳамияти бор?

— Менимча, мустақиллигимиздек буюк неъматимизни матбуот ходимларининг ёрдамларисиз, уларнинг ўткир сўзларисиз мустаҳкамлаш қийин. Президентимизнинг оқилона сиёсатини элга етказишимиз керак. Мустақиллик шароитида яхши яшаб, эл маъмурчилигини таъминлаётган жамоаларнинг тажрибаларини оммалаштириш, миллатларнинг ўзаро дўстлигини таъминлаш, бузғунчиларнинг асл мақсадларини фош этиш лозим. Мустақил Ўзбекистон журналистларида шарқона маданият, одоб, андиша, чуқур мулоҳаза бўлишини истайман.

Суҳбатдош
Мухтор СУЛАЙМОНОВ.

ЎТГАНЛАРНИНГ ОХИРАТИ ОБОД БЎЛСИН!

Тошкент Давлат маданият институти раҳбарияти институтнинг кадрлар бўлими бошлиғи, доцент Мукамбар Асадовна Раҳимовага оналари
Марҳамат ая
ОДИЛОВАнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ»

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КЕНГАШИ

Бош муҳаррир: Азим СУЮН.

Таҳрир ҳайъати: Абдулла ОРИПОВ, Абдулҳафиз ЖАЛОЛОВ, Азиз НОСИРОВ, Аслиддин БОЛИЕВ (масъул котиб), Зиёд ДАВРОНОВ, Ислом ШОҒУЛОМОВ, Каримжон РИХСИЕВ, Миршароф МУҲСИМОВ, Олимжон НАЗАРОВ, Тўхтамурод ТОШЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Осиё бозори» иловаси учун масъул), Шоқосим ШОИСЛОМОВ, Шуҳрат ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари).

Мафкура ишлари ва партия ҳаёти бўлими — 33-21-43.
Иқтисодиёт бўлими — 33-47-80, 32-64-27.
Парламент фаолияти ва ҳуқуқ бўлими — 33-54-55, 32-26-70.
Адабиёт, фан ва маданият бўлими — 33-07-20, 32-57-19.
Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-11-49, 33-76-04.
Ахборот ва спорт бўлими — 33-12-56, 32-55-16.
Тижорат, эълонлар — «Осиё бозори» редакцияси — 33-41-89, 32-55-70, 33-38-55, 32-54-12.
Шароф Рашидов фонди — 33-34-69, 33-20-36.
Қабулхона — 33-65-45, 32-55-15.

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ
Андижонда — 4-48-85; Нукусда — 4,44-62;
Бухорода — 3-96-12; Қаршида — 3-25-79;
Гулистонда — 2-26-22; Қумқўрғонда — 52-624;
Жиззахда — 3-46-24; Самарқандда — 35-22-90;
Навоийда — 3-74-76; Урганчда — 6-72-60;
Наманганда — 6-43-43; Фарғонада — 6-37-16.

●Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000120.
Газета офсет усулида А—2 форматида босилади.
Ҳажми 3 босма табоқ.
Босишга топшириш вақти — 21.00.
Г—687. тир. 82.747. топширилди —
Навбатчилар: Ҳ. ИКРОМОВ, К. УЛУҒОВ.

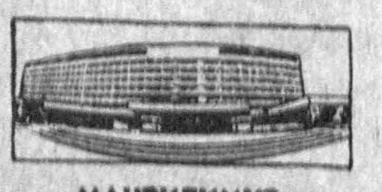

МАНЗИЛИМИЗ:
700083. ТОШКЕНТ, ГСП, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32-УЙ.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили «БуюкТурон» кўчаси 41-уй. топширилди — 01.50. 1 2 3 4 5 6.